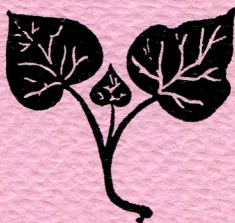

ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΒΛΑΒΙΑΝΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ
ΦΥΛΛΑΔΙΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ
ΕΠΙΜΕΤΡΟ
ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»
ΑΘΗΝΑ 1996

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ
ΦΥΛΛΑΔΙΟ

ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΒΛΑΒΙΑΝΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ
ΦΥΛΛΑΔΙΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ
ΕΠΙΜΕΤΡΟ
ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»
ΑΘΗΝΑ 1996

Πρώτη έκδοση: Μάρτιος 1996

Διόρθωση: Άννα Περιστέρη

Στοιχειοθεσία: Μαρία Γεωργακοπούλου

Έκτύπωση: Γραφικές Τέχνες «Corfu»

Βιβλιοδεσία: Α. Πετρέλης & Υιός

Βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἑστίας», Ι. Δ. Κολλάρου & Σίας Α.Ε.

Σόλωνος 60 - Ἀθήνα 106 72

ISBN set: 960-05-0685-X

Φ. 9: 960-05-0691-4

Εἰσαγωγή

ΤΗΝ ΑΝΟΙΞΗ ΤΟΥ '78 κάνει διακριτικά τήν ἐμφάνισή του ἓνα ὀλιγοσέλιδο περιοδικό, μέ τόν ταπεινό καί ταυτόχρονα περιγραφικό τίτλο *Φυλλάδιο*. Πρόκειται γιά ἓνα δεκαεξασέλιδο ντυμένο μ' ἓνα σκοῦρο βυσσινί ἐξώφυλλο, ὅπου —ἀνάμεσα σέ δύο ρομβόσχημες μαῦρες ὀριζόντιες γραμμές— ὑπάρχουν: ὁ ὑπότιτλος «τρίμηνο περιοδικό πνευματικῆς ζωῆς», μιά βινιέτα μέ τρία φύλλα κισσοῦ καί ὁ τακτικός ἀριθμός 1, ὡς στοιχεῖα δηλωτικά τῆς ταυτότητας τοῦ περιοδικοῦ καί τῶν προθέσεων τοῦ ἐκδότη του. Ἀπό κείνη τήν ἄνοιξη τοῦ '78 ὡς τό χειμῶνα τοῦ '85 πού κυκλοφόρησε τό τελευταῖο τεῦχος, πολλοί παράγοντες —καί ἐξωτερικοί καί προσωπικοί τοῦ Γιώργου Ἰωάννου— ἐπηρεάσαν καθοριστικά ὄχι τόσο τήν ἐξωτερική μορφή ὅσο τό περιεχόμενο τοῦ *Φυλλαδίου*. Σέ βαθμό πού νομιμοποιεῖται κανεῖς νά ἀναρωτηθεῖ μαζί μέ τόν συγγραφέα, ἂν πρόκειται γιά ἓνα βιβλίο μέ περιοδική ἐμφάνιση¹ ἢ γιά ἓνα ἰδιότυπο περιοδικό μέ κατά τό μᾶλλον ἢ ἥττον τακτὴ ἐπανεκδόση. Καί πέραν αὐτοῦ: ἂν εἶναι ὄντως βιβλίο, τί τό διαφοροποιεῖ ἀπό τά ἄλλα βιβλία τοῦ Γ. Ἰωάννου; Κι ἂν παραμένει περιοδικό, στό ὄνομα ποιᾶς ἀδήριτης ἀναγκαιότητας ἤρθε νά προστεθεῖ κι αὐτό στά ἔντυπα ποικίλης φιλολογικῆς ὕλης πού κυκλοφοροῦν ἀνά τήν Ἑλλάδα; Τί ἦταν, ἐν τέλει, τό *Φυλλάδιο* γιά τόν Γιώργο Ἰωάννου: ἰδιοτροπία συγγραφικῆς ἐκκεντρικότητας ἢ πνευματική ἐκδήλωση ἀναγκαιότητας ζωτικῆς;

*

Ἄς σταθοῦμε ἐδῶ. Κι ἄς περιεργαστοῦμε προσεκτικά τά πέντε τεύχη τοῦ *Φυλλαδίου* —τά τρία ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι διπλά—, πού ὁ Γ. Ἰωάννου ἐξέδιδε μέ δική του προσωπική φροντίδα, περνώντας ἐπίπονα καί πεισματικά ἀπό «ὅλες τίς φάσεις»² τῆς ἐτοιμασίας τους: ἀπό τήν ἀγορά τοῦ χαρτιοῦ γιά τό ἐξώφυλλο καί

1. «Εἶναι, θά ἔλεγες, ἓνα βιβλίο σου μέ περιοδικότητα», γράφει ὁ Γ. Ἰωάννου στό «Εἰς ἑαυτόν» γιά τό *Φυλλάδιο*. *Ἡ Πρωτεύουσα τῶν Προσφύγων*, Κέδρος, Ἀθήνα, 1984, σ. 261.

2. «Τό τυπογραφεῖο εἶναι ἀρκετά μακριά ἀπό σένα [...]. Σοῦ ἀρέσει νά πηγαίνεις μέ τά πόδια. [...] Περνάς ἀπό γειτονιές δουλειᾶς, φθορᾶς καί διαφθορᾶς. Καί αὐτό σοῦ ἀρέσει. Ἀπό

τίς ἐσωτερικές σελίδες, ὥς τή συγγραφή, τήν ἐκτύπωση καί τή διανομή τοῦ περιοδικοῦ σέ φίλους ἀναγνῶστες καί βιβλιοπωλεῖα.

«Τό πρῶτο τεῦχος τοῦ “Φυλλάδιου” κατάφερε νά τό βγάλεις τήν ἀνοιξη τοῦ 1978. Ἦταν κάτι πού τό συζητοῦσες ἀπό χρόνια, ἀλλά δέν δινόταν ἡ συγκυρία γιά πραγματοποίηση. Ἀλλά τώρα, ἀπό τή μιά ἡ ἀπόλυτη ἄρνησή τους³ —πού σέ εἶδα, πού σέ ξέρω— νά φιλοξενήσουν στά ἐντυπά τους τήν ἀπάντησή σου κατά τοῦ Μαρωνίτη⁴, κι ἀπό τήν ἄλλη κάποιες εὐτυχεῖς συμπτώσεις, σέ ἔκαναν νά ἐπισπεύσεις καί νά βγάλεις κάπως βιαστικά τό πρῶτο τεῦχος, γιά νά γίνει ἡ ἀρχή», λέει ὁ Γ. Ἰωάννου στό “Εἰς ἑαυτόν”⁵. Καί παρακάτω ἐξηγεῖ πῶς παρακινήθηκε ἀπό τό παράδειγμα τοῦ φίλου του Βασίλη Διοσκουρίδη, ὁ ὁποῖος ἐξέδιδε στό ἰδιωτικό τυπογραφεῖο του τό περιοδικό *Ἐκηβόλος*, καί πῶς βοηθήθηκε στήν ἐκτύπωση καί τή διαμόρφωση τοῦ *Φυλλάδιου* ἀπό τόν τυπογράφο Αἰμίλιο Καλιακάτσο. Τίποτα ὅμως ἀπό τό περιεχόμενο αὐτοῦ τοῦ πρώτου τεύχους δέν προδίδει τόν «ἀγώνα»⁶ τόν ὁποῖο ἐπικαλεῖται ὁ συγγραφέας ὡς βασική αἰτία (αἰτία ἢ ἀποφασιστική ἀφορμή;) γιά τήν ἐκδοση τοῦ περιοδικοῦ του. Πιό συγκεκριμένα, τό πεζογράφημα “Μέ τά σημάδια της ἀπάνω μου” (πού θά περιληφθεῖ ἀργότερα στό βιβλίο *Τό Δικό μας Αἶμα*⁷), τό “Κατοχικό Ἡμερολόγιο” (πού θά ἐπαναδημοσιευθεῖ ἀρκετά χρόνια μετά καί μέ πολλές μεταβολές στήν *Πρωτεύουσα τῶν Προσφύγων*⁸) καί ἡ μετάφραση μερικῶν ποιημάτων τοῦ Μελέαγρου ἀπό τό XII βιβλίο τῆς *Παλατινῆς Ἀνθολογίας* (πού θά περιληφθοῦν στή συλλογική ἐκδοση *Στράτωνος Μοῦσα Παιδική*⁹), εἶναι ὅλο κι ὅλο τό ὑλικό ἑνός καί μόνον τυπογραφικοῦ καί τῶν ἐξωφύλλων του. Ὡστόσο, ὁ συγγραφέας σπεύδει ἀπό τήν πρώτη σελίδα νά δηλώσει ὅτι «τό πρῶτο αὐτό τεῦχος εἶναι ἀδιαμόρφωτο» ἀλλά «προτιμ[άει] νά ἀρχίσ[ει] ἔτσι, παρά νά ἀναβάλλ[ει] διαρ-

τεῦχος σέ τεῦχος ὅμως τίς βρίσκεις κι αὐτές ἀλλαγμένες. Πηγαίνεις καί ἀγοράζεις τό χαρτί. [...] Ἡ ἀγορά τοῦ χαρτιοῦ ἀποτελεῖ δυσάρεστη ἱστορία. Ἐρχεσαι σέ ἐπαφή μέ ὑπηρεσίες ξινές καί μονοπώλια ἀπαραίτητα. [...] Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἀρκετοί ἐκδότες ὡς τώρα σοῦ ἔχουν προτείνει νά ἐκδίδουν αὐτοί τό «Φυλλάδιο» καί νά παίρνεις ἐσύ τά ποσοστά σου. [...] Ὅμως ἐσύ ἀρνεῖσαι καί προτιμᾷς νά ὑφίστασαι ὅλες τίς φάσεις, παρά νά φτάνεις μόνο ὡς τό σημεῖο τῆς συγγραφῆς καί τῆς ἐτοιμασίας», λέει χαρακτηριστικά ὁ Γ.Ι. στοῦς «Θυσάνους» τοῦ *Φυλλ.* 5-6 (σ. 31-32) σχετικά μέ τίς «ἀνυπόφορες διατυπώσεις» στίς ὁποῖες ὑποχρεώθηκε νά ὑποβληθεῖ προκειμένου νά τοῦ χορηγηθεῖ ἀπό τό ὑφυπουργεῖο Προεδρίας χαρτί μέ ἀτέλεια γιά τό *Φυλλ.* 3-4, μέ ἀποτέλεσμα νά χαρακτηριστεῖ τό *Φυλλάδιό* του «ἐντυπο» καί ὄχι «περιοδικό».

3. Ἐννοεῖ τοὺς ἐκδότες ὁρισμένων ἐφημερίδων καί περιοδικῶν.

4. Βλ. τά ὅσα ἐξιστορεῖ λεπτομερῶς ὁ Γ.Ι. στίς σ. 256-258 τοῦ «Εἰς ἑαυτόν», ὅ.π., σχετικά μέ τήν «ἐπίθεση» πού δέχτηκε ἀπό τόν Δ. Μαρωνίτη τήν ἀνοιξη τοῦ 1977.

5. Στό ἴδιο, σ. 260.

6. «Γέννημα τοῦ ἀγώνα σου κατά τῆς ομάδας αὐτῆς εἶναι καί τό περιοδικό “Φυλλάδιο”», γράφει χαρακτηριστικά. Στό ἴδιο.

7. Ἐκδ. Κέδρος, Ἀθήνα, 1980, σ. 183-195.

8. Ἐκδ. Κέδρος, Ἀθήνα, 1984, σ. 182-197.

9. Μετάφραση Γ. Ἰωάννου, Ἐκδ. Κέδρος, Ἀθήνα, (1979) 1985.

κῶς περιμένοντας νά διαμορφωθοῦν κατὰ τρόπο τέλειο τὰ πάντα». Προσθέτει ἐπίσης ὅτι σκοπεύει ἀργότερα νά κάνει διμῆνο τό περιοδικό, καί διευκρινίζει ὅτι «θὰ δημοσιεύονται σ' αὐτό κυρίως δικά [τ]ου κείμενα», χωρίς νά ἀποκλείει «ἓνα τμήμα, ὃχι ἐκτεταμένο τοῦ περιοδικοῦ [ν]ά ἀφιερώνεται, ἀργότερα, σέ κείμενα φίλων, λογοτεχνῶν καί μή». Γιά ἓνα πράγμα πάντως εἶναι κατηγορηματικός: «Τό “Φυλλάδιο” δέν θά ἀσχολεῖται οὔτε μέ ἀριστουργηματολογίες οὔτε μέ καλλιγραφίες [...]. Θά καταπιάνεται μέ κείμενα, οὐσιαστικά καί σοβαρά γραμμένα.»

Διπλάσιο σχεδόν σέ ἀριθμό σελίδων, τό Φυλλάδιο 2 ἐγγράφεται, ἐκ πρώτης ὀψεως, στά ἴδια «ἀδιαμόρφωτα» πλαίσια τοῦ πρώτου τεύχους: ἴδια τυπογραφία (Αἰμίλιος Καλιακάτσος), ἴδιος χαρακτηρισμός («τρίμηνο περιοδικό πνευματικῆς ζωῆς»¹⁰), ἴδιας προέλευσης (ΧΠ βιβλίο τῆς Παλατινῆς Ἀνθολογίας) καί τὰ ποιήματα τοῦ Στράτωνος πού παρουσιάζονται στά ἐξώφυλλα σέ μετάφραση Γ. Ἰωάννου. Ὅσο γιά τό περιεχόμενο τῶν ἐσωτερικῶν σελίδων, ὑπάρχουν καί ἐδῶ κείμενα πού θά περιληφθοῦν ἀργότερα —μέ μικρές κατὰ τό πλεῖστον μεταβολές— στά βιβλία Ἐπιτάφιος Θρῆνος¹¹, Τό Δικό μας Αἶμα¹² καί Καταπακτή¹³, μέ μόνη ἐξαίρεση “Τά ἀδέσποτα τῆς Ἀθήνας” πού δέν ἔχει μέχρι τώρα ἐπαναδημοσιευθεῖ. Παρ' ὅλα αὐτά, στίς δύο τελευταῖες σελίδες συναντᾶμε τό καινοτόμο στοιχεῖο, πού θά ἀποθεῖ στό μέλλον καθοριστικό. Πρόκειται γιά τούς «θυσάνους» —ἓνα κράμα ἀποτιμήσεων, ἐξομολογήσεων καί σχολίων— μέ τούς ὁποίους ὁ συγγραφέας σκοπεύει «νά βρίσκ[εται] σέ μιά πιό ἄμεση ἐπικοινωνία μέ τούς φίλους ἀναγνώστες»¹⁴. Σ' αὐτούς, λοιπόν, τούς πρώτους «θυσάνους» μαθαίνουμε ὅτι «τίποτε δέν εἶναι καμωμένο στήν τύχη»¹⁵ στό Φυλλάδιο 1: οὔτε ἡ μῶδ ἀπόχρωση τοῦ ἐξωφύλλου, οὔτε τὰ ποιήματα ἀπό τήν Παλατινή Ἀνθολογία στίς τρεῖς σελίδες τῶν ἐξωφύλλων, οὔτε τό ἡμιστίχιο ἀπό τούς “Ἰδανικούς αὐτόχειρες”¹⁶ τοῦ Καρυωτάκη δεξιά ἐπάνω στήν πρώτη σελίδα, οὔτε καί τὰ φύλλα κισσοῦ πού ἀποτελοῦν τή μόνη διακόσμηση τοῦ περιοδικοῦ.¹⁷ «Βλέπω στόν κισσό τό φυτό τῆς φθορᾶς, τοῦ θανάτου, τῶν μισοερειπωμένων ντουβαριῶν καί μνημείων.[...] Βλέπω τή σιωπή, τό προστατευτικό κάλυμμα, πού κρύβει ἀπό κάτω

10. Καλοκαίρι τοῦ 1978 γάρ.

11. Ἐκδ. Κέδρος, Ἀθήνα, 1980, ὅπου καί τὰ κείμενα: “Ἡ ὀλική ἔκλειψη” σ. 73-80, “Ἐσπέρας προκείμενον” σ. 63-71.

12. “Ο.π., ὅπου καί τὰ κείμενα: “Ἐπιχωμάτωση” σ. 127-146, “Γιά τίς περιβόητες πολυκατοικίες”, σ. 211-217.

13. Ἐκδ. Γνώση, Ἀθήνα, 1982, ὅπου καί τό κείμενο «“Ὡς ὠραῖοι οἱ πόδες!...”», σ. 195-199.

14. Φυλλάδιο 2, σ. 23.

15. Στό ἴδιο.

16. ““Ὅλα τελείωσαν. Τό σημείωμα νάτο”, στ. 13.

17. “Ἀς διευκρινιστεῖ ἐδῶ ὅτι ἓνας ἀπό τούς βασικούς λόγους πού μᾶς ἔκανε νά προβοῦμε σέ φωτομηχανική ἀνατύπωση τῶν πρωτοτύπων γιά τήν παρούσα ἐκδοση τοῦ συνόλου τῶν τευχῶν, ἦταν αὐτό τό «μή τυχαῖο» τῆς ἐξωτερικῆς ἐμφάνισης τοῦ Φυλλαδίου, πού θέλαμε νά τό σεβαστοῦμε ἀπολύτως.

ὅμως ολόκληρη ζωή, χαμηλωμένη»¹⁸, ἐκμυστηρεύεται ὁ Γ. Ἰωάννου. Γιά νά προσθέσει ἀμέσως μετά εἰρωνικά: «Ὅσοι ὅμως ἀγναντεύουν τόν κισσό μέ τὰ μάτια τοῦ Δροσίνῃ¹⁹, μποροῦν ἄφοβα νά τό διακηρύσσουν καί νά μοῦ τό ἀποδίδουν ἀκόμα, ταυτίζοντας ἔτσι τή ματιά τους μέ τόν συνταραχτικό αὐτόν ποιητή τους, πού τόσο τούς ἐμπνέει καί τούς ἐκφράζει παιδιόθεν.»²⁰

Μέ τό ἐπόμενο τεῦχος (3-4) δρομολογοῦνται οἱ πρῶτες ἀλλαγές πού θά διαμορφώσουν, στήν ἐξέλιξή τους, μιά νέα φυσιογνωμία τοῦ Φυλλάδιου, πλησιέστερη στίς ἀρχικές προθέσεις τοῦ συγγραφέα, σύμφωνα μέ τὰ λεγόμενα τοῦ ἴδιου. Ἄς ξεκινήσουμε ἀπό τίς λιγότερο σημαντικές, γιά νά φτάσουμε κατόπιν στίς οὐσιωδέστερες. Πρῶτα πρῶτα ἀλλάζει τό τυπογραφεῖο (Χρήστος Μανουσαρίδης): καί τό τεῦχος βγαίνει διπλό²¹, πράγμα πού θά ἰσχύσει καί γιά τὰ ἐπόμενα δύο τεύχη πού θά κυκλοφορήσουν. Καί τοῦτο δέν συνεπάγει μόνον ὅτι ἀριθμεῖ πολὺ περισσότερες σελίδες ἀπό τὰ δύο προηγούμενα τεύχη, ἀλλά — κυρίως — ὅτι μέ τό τεῦχος αὐτό ὁ Ἰωάννου ἀναγκάζεται νά ἐγκαταλείψει ὀριστικά τούς εὐσεβεῖς πόθους ἐνός τριμηνιαίου²² (πολλῷ μᾶλλον ἐνός διμηνιαίου²³, ὅπως θιάστηκε νά προεξοφλήσει ἀπ' τήν ἀρχή) ἐντύπου πνευματικῆς ζωῆς. Αὐτό, ὅμως, δέν ἀντιφάσκει μέ ὅσα εἰπώθηκαν πρὶν γιά τίς ἀρχικές προθέσεις τοῦ συγγραφέα, πού τίς πλησίασε ἀκόμα περισσότερο μέ τό τεῦχος αὐτό. Ἀπλούστατα, ὁ Ἰωάννου ἀποφάσισε νά θυσιάσει τό ἔλασσον γιά νά κερδίσει τό μεῖζον, καί τό μεῖζον στήν προκείμενη περίπτωση εἶναι τό Φυλλάδιο αὐτό καθ' ἑαυτό: «Τό “Φυλλάδιο” εἶναι συνδεδεμένο μέ τήν ὑπαρξή μου. Καί εἴτε τρίμηνο εἴτε ἐξάμηνο εἴτε ἐτήσιο, εἴτε τυπωμένο εἴτε χειρόγραφο, εἴτε νόμιμο εἴτε παράνομο, εἴτε ἀπ' τήν Ἀθήνα εἴτε ἀπ' τήν ἐπαρχία εἴτε ἀπ' τό ἐξωτερικό, τό “Φυλλάδιο” θά βγαίνει πάντοτε, ἐφόσον ἔχω τὰ μυαλά στό κεφάλι μου καί μπορῶ νά γράφω»²⁴, ἀπαντάει ἀντικρούοντας μαχητικά τίς «διάφορες φῆμες» πού κυκλοφό-

18. Φυλλάδιο 2, σ. 23.

19. Ὑπαίνισσεται προφανῶς τήν πρώτη στροφή τοῦ ποιήματος “Τά δύο χέρια μου”, ὅπου καί οἱ στίχοι: «Τά δύο χέρια μου στά χέρια σου / τά πιστά κι ἀγαπημένα / σάν κισσοῦ κλωνάρια δέθηκαν / πεθαμένα θά λυθοῦν.»

20. Φυλλ. 2, β.π.

21. Διπλό καί στήν τιμή: 100 δρχ. ἀπό 50 δρχ. πού κόστιζε τό 2ο τεῦχος.

22. Ἄνοιξη τοῦ '79 πλέον, καί ὁ Γ. Ι. διαπιστώνει μέ κάποια εἰρωνεία: «Αὐτό πιά δέν λέγεται τρίμηνο περιοδικό, ἀλλά ἐτήσια ἐπιθεώρηση. Ἄς ἀφήσω ὅμως τό χαρακτηρισμό “τρίμηνο”, ἔστω καί σάν ὑπόμνηση τῶν καλῶν προθέσεών μου. Τίς διάφορες ἐποχές ὅμως πού σημείωσα στό ἐξώφυλλο θά τίς σῇσω. Δέν ἀντέχω καί πολὺ στά ξεκάρφωτα πράγματα.» (Φυλλ. 3-4, σ. 45.) Ἄς διευκρινιστεῖ ἐδῶ ὅτι οἱ ἄλλες συγγραφικές ἀσχολίες, ἡ οἰκονομική δυσπραγία καί, κατ' ἐπέκτασιν, ἡ ἀδυναμία τοῦ Γ. Ι. νά δεσμευτεῖ χρονικά γιά τήν ἐκδόση τῶν ἐπομένων τευχῶν, τόν ἀναγκάζουν νά ἀναστείλει τίς συνδρομές στό Φυλλάδιο (200 δρχ. συνδ. ἐσωτερικοῦ καί 300 δρχ. ἐξωτερικοῦ) μέ τό τεῦχος αὐτό. «Μέ αὐτό τό διακοσάρι ἐπεδίωξα καί ἐπέτυχα “συνενοχους”», λέει ἐπιγραμματικά. Στό ἴδιο.

23. Βλ. «Γιά τό “Φυλλάδιο”», τχ. 1, σ. 1.

24. Φυλλ. 3-4, σ. 46.

ρησαν στους λογοτεχνικούς κύκλους, όταν ἄργησε ἡ ἐκδόση τοῦ περιοδικοῦ, ὅτι δέν θά ξαναβγεῖ. Μαχητικό, δέ, εἶναι καί τό περιεχόμενο τοῦ τεύχους αὐτοῦ. Ἔτσι, ἐκτός φυσικά ἀπό τίς μεταφράσεις τῶν ἐπιτυμβίων ἐπιγραμμάτων²⁵ ἀπό τό VII βιβλίο τῆς Παλατινῆς Ἀνθολογίας πού παρουσιάζονται στίς σελίδες τοῦ ἐξωφύλλου, καί πέρα ἀπό ἄρκετά πεζά κείμενα πού θά περιληφθοῦν ἀργότερα στά βιβλία του Καταπακτῆ²⁶, Ἐπιτάφιος θρῆνος²⁷, Ἐφήβων καί Μῆ²⁸, καί τά ὁποῖα ἐνέχουν ἵχνη τόλμης καί ἀγωνιστικότητος, —τό καθαυτό ἀγωνιστικό στοιχεῖο ἐντοπίζεται κυρίως στους «Θυσάνους», πού ἀρχίζουν ξαφνικά νά θεριεύουν. Γίνονται «ἐνα[ς] μικρό[ς], ἔστω καί πειρατικό[ς], πομπό[ς] στό χέρι»²⁹ τοῦ Γ. Ἰωάννου, μέ τόν ὁποῖο διαμαρτύρεται, ὑπερασπίζεται ἑαυτόν καί καταγγέλλει τά κακῶς κείμενα τῆς πνευματικῆς —καί ὄχι μόνον— ζωῆς τοῦ τόπου. «Οἱ "θύσανοι" εἶναι γιά σένα χίλιες, καί δυό χιλιάδες, ἐπιστολές διαμαρτυρίας μαζεμένες, ἀπό τίς ὁποῖες ἐλάχιστες θά ἔβλεπαν τό φῶς τῆς δημοσιότητος στίς στήλες τῶν ἐφημερίδων. [...] Ἡ κατάπνιξη τῆς φωνῆς σου, ἡ ἐπιλογή ἐκ μέρους τῶν ἄλλων πάνω στά προσκομιζόμενα σ' αὐτούς κείμενά σου —ποιά θά δοῦν τό φῶς καί ποιά ὄχι. Ἡ διαμόρφωση τῆς δημόσιας προσωπικότητάς σου ἀπό τά σχέδια τῶν ἄλλων [...]. Κάτι τέτοιες [...] διαπιστώσεις σέ ἔπεισαν νά βγάλεις τό "Φυλλάδιο" καί ν' ἀποδυθεῖς σ' αὐτό τόν ἀγώνα»³⁰, λέει χαρακτηριστικά ὁ Γ. Ἰωάννου. Καί καταλήγει: «Σημασία ἔχει ἂν αὐτά πού παρατηρῶ καί καταγγέλλω εἶναι σωστά ἢ ὄχι. Ἐδῶ βρίσκεται ἡ οὐσία [...]. Γι' αὐτό καί εἶμαι ἀναλυτικός καί ἀποδεικτικός, γιατί θέλω νά βάλῳ τό μυαλό τῶν ἀναγνωστῶν νά δουλέψει.»³¹ Δέν εἶναι τυχαῖο λοιπόν πού ὁ Γ. Ἰωάννου ἀρνεῖται τή συνεργασία οἰουδήποτε ὁμοτέχνου του ἢ ἀναγνώστη στή σύνταξη τῆς ὕλης τοῦ Φυλλαδίου —ἔστω κι ἂν κινδυνεύει νά θεωρηθεῖ ὡς φάσκων καί ἀντιφάσκων, σύμφωνα μέ ὅσα ἐδήλωνε στό 1ο τεῦχος³². «Τό "Φυλλάδιο" εἶναι μιά ὑπόθεση ἐντελῶς δική μου. Τό γράφω, τό τυπῶν, τό βγάζω στά βιβλιοπωλεῖα. Ὅποιοι θέλει τό ἀγοράζει, ὅποιοι ὄχι. [...]

25. Βλ. ὅσα γράφει σχετικά στή σ. 50.

26. "Ο.π., ὅπου καί τά κείμενα: "Ἱερὰ ἀνακραυγάσματα" σ. 27-30, "Μέ τή λαδιά τῆς ψυχῆς" σ. 135-138, "Οἱ δικοί μου ἄγιοι" σ. 49-52, "Ἡ μεγεθυντική μηχανή" σ. 153-156, "Στό βωμό καρτερώντας" σ. 107-110, "Νέες ἐξηγήσεις γιά τό κολύμπημα" σ. 165-167, "Οἱ μαῦρες τρύπες" σ. 83-84, "Μπερές ἢ δίκωχο" σ. 169-171, "Ἄν εἶχα γάτα" σ. 85-86, "Σάν ὑπνοβάτης" σ. 79-80, "Μπλεγμένο κουβάρι" σ. 105-106, "Τόν ἄνδρα ὀρῶ..." σ. 173-175, "Περί τοῦ κάλλους καί πού βρισκόμαστε σήμερα" σ. 177-181, "Τά σαράντα κύματα" σ. 157-164, "Ναρκωτικά καί δηλητήρια" σ. 57-61.

27. "Ο.π., ὅπου καί τά κείμενα "Κυτίον θά πεῖ κουτί" σ. 99-107, "Τά ποδήλατα τῆς νύχτας" σ. 91-97.

28. Ἐκδ. Κέδρος, Ἀθήνα, 1982, ὅπου καί "Ἡ θαμπή ἐποχή τοῦ '50", σ. 88-90.

29. Φυλλ. 3-4, σ. 46.

30. "Εἰς ἑαυτόν", ὅ.π., σ. 261.

31. Φυλλ. 3-4, σ. 54.

32. Βλ. σχετικά τή σ. 1, ὅπου ἀναφέρεται στά «κείμενα φίλων, λογοτεχνῶν καί μή», πού θά δημοσιεύονται στό περιοδικό του ἐκ περιτροπῆς.

“Οποιος νομίζει μου γράφει. Ἀλλά νά ξέρει καλά, ὅτι ἐπιστολές ἢ ἄλλα κείμενα, ὄχι δικά μου, στό “Φυλλάδιο” δέν δημοσιεύονται»³³, λέει κατηγορηματικά. Δέν θέλει μοιρασιά οὔτε στίς καταγγελίες, οὔτε στίς εὐθύνες, οὔτε στό πόνημα. Δική τοῦ ἢ λεβεντιά, δικό του τό ρίσκο, δικό του καί τό φρόνημα. «Ἔτσι καθώς ταιριάζει [...] στά μοναχικά ξεκινήματα»³⁴, ἀλλά καί στά τολμηρά ἐγχειρήματα. Γιατί τό ἀγωνιστικό στοιχεῖο δέν περιορίζεται μόνο στούς «θυσάνους»: ὑπάρχει καί σέ ἄλλο ἓνα κείμενο τοῦ τεύχους, τήν «Εὐάγρια Κριτική»³⁵: ἀπόσπασμα³⁶ ἀπό ἓνα κράμα φανταστικῆς συνέντευξης καί ἀνοιχτῆς ἐπιστολῆς, ὅπου ὁ Ἰωάννου ἐπιχειρεῖ νά ἀποδώσει «τά τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι» γεγωνυία τῇ φωνῇ. “Ὅσο γιά τά ὑπόλοιπα τρία κείμενα πού συμπληρώνουν τήν ὕλη αὐτοῦ τοῦ τεύχους (μιά ὁμιλία μέ τίτλο “Ἐνας τωρινός λογοτέχνης στό κλεινόν ἄστν”³⁷, ἓνας σατιρικός διάλογος ἀπό τήν ἐπιθεώρηση “Τά ἐγκαίνια”, καί τό πρῶτο μέρος τοῦ κειμένου “Παλιές διευθύνσεις καί τηλέφωνα”³⁸), αὐτά μᾶλλον ἀνήκουν στήν κατηγορία τῶν «ἐξειδικευμένων κειμένων»³⁹ πού δέν τά θέλουν τά ἄλλα ἔντυπα ἢ —ἀκόμα καλύτερα— πού «δέν ἔχουν θέση σέ κανένα ἄλλο ἔντυπο»⁴⁰, κι αὐτό «ὄχι τόσο γιά λόγους τολμηρότητας, ὅσο γιά λόγους ιδιοτυπίας, ἔκτασης [καί] πυκνότητας»⁴¹.

Τό μεῖζον ἔχει λοιπόν ἤδη κατακτηθεῖ. Εἶναι αὐτά τά «ἐξειδικευμένα» κείμενα, τά ἀδέσποτα, τά ἀζήτητα, τά ἀνεπιθύμητα, πού βρίσκουν στίς σελίδες τοῦ περιοδικοῦ στέγη καί τό δικό τους ἀναγνωστικό κοινό. Εἶναι ὅμως καί οἱ «θύσανοι», πού στό τεῦχος 5-6 πολλαπλασιάζονται καί ἀνδρώνονται τόσο ὥστε ὑπάρχει κίνδυνος νά ἀφομοιώσουν τόν τίτλο τοῦ Φυλλαδίου κατά συνεκδοχήν: «Τήν ἄλλη φορά, κάποιος ἄγνωστός μου μέ σταματάει στό δρόμο καί μου λέει: “Πότε θά βγούμε οἱ ‘θύσανοι’;” Ἐννοοῦσε, βέβαια, τό “Φυλλάδιο” ἀλλά τούς “θυσάνους” θυμόταν πιό πολύ»⁴², σημειώνει μέ ἐκδηλη ἱκανοποίηση ὁ Γ. Ἰωάννου. Τό ἔλασσον βέβαια ἔχει χαθεῖ ὀριστικά: ὁ χαρακτηρισμός «τρίμηνο» διαγράφεται ἀπό τόν ὑπότιτλο, μιά καί τό τεῦχος 5-6 κυκλοφορεῖ τό 1982, τρία χρόνια γεμάτα δηλαδή ἀπό τήν προηγούμενη ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ. Ἀλλά αὐτό δέν φαίνεται νά τόν ἀπασχολεῖ πολύ.⁴³ Γιά τόν Γιώργο Ἰωάννου, ἐκεῖνο πού

33. Φυλλ. 3-4, σ. 46.

34. Στό ἴδιο.

35. σ. 26-27. Βλέπε σχετικό «θύσανο» στή σ. 51.

36. Ἡ συνέχεια θά δημοσιευθεῖ στό τχ 7-8, σ. 24-33.

37. Βλ. ὑπόσημ. στή σ. 32 καί σχετικό «θύσανο» στή σ. 46.

38. Ἡ συνέχεια θά δημοσιευθεῖ στό τχ 7-8, σ. 9-24.

39. Ὁ χαρακτηρισμός ἀνήκει στόν Γ.Ι. Φυλλ. 5-6, σ. 32.

40. Στό ἴδιο.

41. Φυλλ. 7-8, σ. 40.

42. Φυλλ. 5-6, σ. 32.

43. Ἔστω κι ἂν ἀναφέρεται τρεῖς φορές, μέ παραπλήσιες ἐκφράσεις, σ’ αὐτή τήν καθυστέρηση: Βλ. «θύσ.» 1, σ. 31, «θυσ.» 92, σ. 79, «θυσ.» 103, σ. 82. Βλ. ἐπίσης σχετικά «θύσ.» 104, σ. 86.

προέχει είναι νά προσεγγίσει όσο γίνεται περισσότερο στην αρχική του ιδέα. «Καί ἡ ιδέα [τ]ου» — ἄς τήν ἐπαναλάβουμε ἀκόμα μία φορά — «ἦταν νά περιέχει κείμενα, ὄχι μόνο ἐντελῶς δικά [τ]ου, ἀλλά καί πού δέν θά μπορούσαν, εἴτε ὡς πολύ προσωπικά εἴτε ὡς ἐνοχλητικά, νά δημοσιευθοῦν στά περιοδικά καί τίς ἐφημερίδες, μέ τίς ὁποῖες πότε πότε συνεργάζ[εται].»⁴⁴ Ἐδῶ λοιπόν δημοσιεύει κείμενα πού δέν ἔχουν θέση ἄλλου. «Αὐτό [...] εἶναι τό ὄνειρό μου [...] γιά ὅλο τό Φυλλάδιο. [...] Ἐκεῖ θέλω νά τό φτάσω, καί θά τό φτάσω σιγά σιγά»⁴⁵, δηλώνει ἀπερίφραστα. Καί συμπληρώνει: «Οἱ “θύσανοι” ὀλοένα καί θά περισσεύουν καί τά ἐξειδικευμένα κείμενα ὀλοένα καί θά καλύπτουν τίς ἄλλες σελίδες [...]. Γιά κάθε κειμένο μου πρέπει νά διερωτῶμαι: «Μήπως θά ’ταν καλύτερα νά δημοσιευθεῖ σέ ἐφημερίδα ἢ περιοδικό;» Κι ἂν παίρνω τήν ἀπάντηση «ὄχι!», μόνο τότε νά μπαίνει στό Φυλλάδιο.»⁴⁶ Καί πράγματι, οὔτε τά δύο νούμερα⁴⁷ ἀπό τήν ἐπιθεώρηση *Οἱ Τουαλέτες*, οὔτε συλλήβδην τό περιεχόμενο τῶν «θυσάνων» (πού ἀριθμοῦν 104 παραγράφους) δέν θά μπορούσαν νά δημοσιευθοῦν καί ἄλλου.⁴⁸ Ὁ Γ. Ἰωάννου ἀνοίγει μέτωπα, στήνει παγίδες⁴⁹, ἀποκαλύπτει καί προκαλεῖ. Μεθοδικός καί ἀνατρεπτικός (μέ τά τεκμήρια⁵⁰ ἀνά χεῖρας γιά ὅποιον δυσπιστεῖ ἢ λησμονεῖ), θίγει τά κακῶς κείμενα στήν πνευματική ζωή τοῦ τόπου, κατονομάζει ἀνθρώπους, καταγγέλλει πράξεις, ἐξοργίζεται, ἐπαναστατεῖ. Πολλές φορές καταφεύγει στή σάτιρα καί τό «μαῦρο χιοῦμορ» — μέ μία γλώσσα πού μέ τό μανδύα τῆς καθαρεύουσας κάνει τήν εἰρωνεία του στά σχετικά χωρία⁵¹ πιό καυστική — γιά νά στηλιτεύσει ὅ,τι τόν ἐξεγείρει, καί ἄλλες πάλι δέν διστάζει νά σαρκάσει ἐαυτόν, νά γίνει ὁ ἴδιος ἀφορμή γέλιου, ξεκαρδιστικό ἀνάγνωσμα πού αἰφνιδιάζει καί ἀφοπλίζει κάθε κακόπιστη διάθεση παραχάραξης τῆς δικῆς του ἀλήθειας⁵², ὅπως ἐπίσης δέν διστάζει νά ἐπαινεῖ⁵³, νά θαυμάσει

44. Στό ἴδιο, σ. 86.

45. Στό ἴδιο, σ. 32.

46. Στό ἴδιο.

47. «Οἱ τουαλέτες», σ. 22-25, «Γεωτρήσεις», σ. 26-30.

48. Ἐκτός ἴσως ἀπό τό περιεχόμενο τοῦ «θύσ.» 15 (σ. 48-53) μέ τίτλο «Πενήντα τέσσερις ῥωγμές», πού ἐπαναδημοσιεύεται στό βιβλίο *Ἐφήβων καί Μῆ* (ὅ.π., σ. 159-170) μέ τόν τίτλο «Μερικές σκέψεις γιά τό γράψιμο καί τό διάβασμα». Δέν εἶναι τυχαῖο ὅμως ὅτι ἐδῶ, κάποιες «ρωγμές» (10, 42, 50, 51, 54) διαγράφονται καί ἀντικαθίστανται ἀπό ἰσάριθμες (54 στό σύνολό τους, ὅπως δηλοῖ καί ὁ ἀρχικός τίτλος) «σκέψεις».

49. Βλ. «θύσ.» 43 ὅπου ὁ Γ. Ἰ. παρομοιάζει τό Φυλλάδιο μέ «μυγοπαγίδα». Στό ἴδιο, σ. 62.

50. «Οἱ “θύσανοί” μου γιά πρόσωπα καί πράγματα εἶναι ἀπόλυτα ντοκουμενταρισμένοι», λέει στό «θύσ.» 4. Στό ἴδιο, σ. 33.

51. Βλ. γιά παράδειγμα τή σκωπτική καθαρεύουσα τῶν «θύσ.» 8 καί 9. Στό ἴδιο, σ. 34-37.

52. Βλ. ἐνδεικτικά τό «θύσ.» 78 ὅπου ὁ Γ. Ἰ. ἀποκαλύπτει τό πραγματικό του ὄνομα, καί κυρίως τίς σ. 71 καί 73. Στό ἴδιο.

53. Βλ. ἐνδεικτικά τό «θύσ.» 94, ὅπου ὁ Γ. Ἰ. ἐπαινεῖ τό περιοδικό *Θέατρο* τοῦ Κώστα Νίτσου καί τό περιοδικό *Ἐκρηβόλος* τοῦ Βασίλη Διοσκουρίδῃ. Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ δήλωση τοῦ Γ. Ἰ. ὅτι οἱ «Ἀστερίσκοι» τοῦ περ. *Θέατρο* — «πού εἶναι σημειώματα πού ἐκφράζουν τή γνώμη τοῦ ἴδιου τοῦ ἐκδότη πάνω σέ τρέχοντα θέματα τῆς πνευματικῆς

καί νά μνημονεύσει ζῶντες καί τεθνεῶτες πού τόν βοήθησαν μέ τό παράδειγμά τους νά ἀντικρούσει μύριες δυσκολίες στή δική του ζωή. Ὡς σταθοῦμε λίγο ἐδῶ κι ἄς ξεφυλλίσουμε τό τεῦχος 5-6 ἀπό τήν ἀρχή, γιατί ἀγγίξαμε ἓνα εὐαίσθητο σημεῖο πού προσδίδει στά φύλλα κισσοῦ —φυτό τῆς φθορᾶς καί τοῦ θανάτου κατά τόν Ἰωάννου⁵⁴, μόνη διακόσμηση τοῦ Φυλλαδίου— μίαν ὑπόσταση οὐσία συμβολική. Τί ἄλλο ἄραγε ἀπό ὁσμή θανάτου ἀναδίδουν τά μεταφρασμένα ἐπιτύμβια ἐπιγράμματα⁵⁵ στίς τρεῖς σελίδες τοῦ ἐξωφύλλου; Καί τί ἄλλο ἀπό ἀνάσα θανάτου διαπνέει τά δέκα πεζογραφήματα⁵⁶ πού προτάσσονται στό τεῦχος αὐτό; Καί μόνον οἱ τίτλοι τους εἶναι ἐνδεικτικοί: “Ἔτσι θά ’ναι καί τότε...”, “Ἡ παραίτηση”, “Τῆς μοναξιᾶς καί τῆς ἐγκατάλειψης”, “Τό κέλυσος”, “Στή δύσκολη ὥρα”, “Βαθιά εἰσπνοή”, “Αὐτό εἶσαι...”, “Γιά τούς μαχαιρωμένους”, “Τό ἀνεπαίσθητο κύλισμα τοῦ χρόνου”, “Κηδεῖς καί μνημόσυνα”. Κι ἐξἄλλου, ὅσα καταγγέλλει ὁ Γ. Ἰωάννου ἀπ’ τίς σελίδες τῶν «θυσάνων» —τόσες προδοσίες, τόσες διαψεύσεις— ὡς μικροί καθημερινοί θάνατοι δέν λογιζονται κι αὐτά; Ἀλλά ἡ σκιά τοῦ θανάτου βαραίνει ἀπότομα στό «θύσανο» 16⁵⁷, ὅπου ὁ Ἰωάννου ἐπιχειρεῖ νά βάλλει σέ μιά σειρά⁵⁸ τούς θανάτους προσφιλῶν του ἀνθρώπων τῶν Γραμμάτων πού πέθαναν τήν περασμένη τριετία (1979-1982) καί τούς ἔκλαψε πολύ. Σπεύδει ὅμως νά διευκρινίσει ὅτι, —μιλώντας γιά τόν Σταῦρο Παπασταύρου, τόν Στρατῆ Τσίρκα, τόν Γιώργο Δέλιο, τόν Τάκη Σινόπουλο, τόν Δημήτρη Χατζῆ, τόν Δημήτρη Δούκαρη καί τόν Τζούλιο Καϊμη,— σκοπός του δέν εἶναι νά καταθέσει «ἐγκεφαλικά πράγματα σ’ αὐτά τά σημειώματα, [ἀλλά] [...] νά μείνουν θρῆνοι, σχεδόν ἰδιωτικοί»⁵⁹. Ὁ νοῦς γυρίζει στό κείμενο «Παλιές διευθύνσεις καί τηλέφωνα»⁶⁰ τοῦ τεύχους 3-4, ὅπου κι ἐκεῖ —μιλώντας γιά τόν Νίκο Καχτίτση— αὐτό πού μένει εἶναι θρῆνοι ἰδιωτικοί. Κι ἀκόμα πιο πίσω, στό πεζογράφημα “Ἐπιχωμάτωση”⁶¹ τοῦ τεύχους 2, ὅπου ὁ Ἰωάννου καταγράφει τούς θανάτους ἀγαπημένων του δασκάλων τῶν φοιτητικῶν του χρόνων, «εἰς μνημόσυνον ἐκείνων τῶν καλῶν ἀνθρώπων καί τῆς νιότης μας»⁶². Γιά νά ἐπιστρέψει πάλι ὁ νοῦς στό τεῦχος 5-6, στόν τελευταῖο «θύσανο», πού κλείνει μιλώντας τόσο ἀστόχαστα γιά μιά μελλούμενη φυγή⁶³. «Ἐρ’ οὐ πάντα,

καί κυρίως τῆς θεατρικῆς ζωῆς»— ἀποτέλεσαν τό πρότυπο καί τῶν «θυσάνων», σ. 80.

54. Βλ. ὑπόσημ. 18.

55. Ἀπό τό VII βιβλίο τῆς Παλατινῆς Ἀνθολογίας πάντα.

56. Θά περιληφθοῦν ἀργότερα ὅλα στό βιβλίο Καταπακτῆ, ὅ.π.

57. σ. 53-59.

58. «Ἐρμη σειρά, ἀλλά τέλος πάντων», λέει χαρακτηριστικά, σ. 53.

59. σ. 56.

60. σ. 22-23. Βλ. ὅσα λέει σχετικά στό τχ 5-6, γιά τό βιβλίο πού λογάριζε νά γράφει μ’ αὐτόν τόν τίτλο, σ. 57.

61. σ. 3-12.

62. Φυλλ. 5-6, «θύς.» 57, σ. 63.

63. «Θά τά ποῦμε τήν ἄλλη φορά, πού, ὁμολογῶ, δέν ξέρω πότε θά εἶναι. Μᾶλλον θά ἀργήσει, ἀνπραγματοποιήσῃ τά σχέδιά μου γιά [...] φυγή», λέει —φεῦ— προφητικά. «θύς.» 104, σ. 86.

ὅσα ὑπό μυθολόγων ἢ ποιητῶν λέγεται, διήγησις οὕσα τυγχάνει ἢ γεγονότων ἢ ὄντων ἢ μελλόντων;»⁶⁴

Τό Φυλλάδιο 7-8 βγήκε μετά τό θάνατο τοῦ Γιώργου Ἰωάννου⁶⁵, καί εἰκάζεται ὅτι ἂν ζοῦσε θά ἦταν διαφορετικό⁶⁶. Πάντως, ὁ φιλόλογος Κώστας Καφαντάρης, στόν ὁποῖο ἐμπιστεύτηκαν οἱ συγγενεῖς τοῦ συγγραφέα τήν ἐπιμέλεια τοῦ τεύχους αὐτοῦ, «δηλών[ει] ὑπεύθυνα ὅτι δέν μετακινήθηκε οὔτε ἓνα κόμμα, ὅτι δέν ἔγινε ἡ παραμικρή “ἐπέμβαση” στά κείμενα»⁶⁷ τοῦ Γ. Ἰωάννου. Καί ἐξηγεῖ λεπτομερῶς πῶς ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας εἶχε κατανείμει σέ χωριστοῦς φακέλους τό χειρόγραφο ὑλικό πού προόριζε γιά τό τεῦχος 7-8⁶⁸, τεῦχος πού ἀπέβη νά εἶναι καί τό τελευταῖο. Καί πράγματι, γυρνώντας τίς σελίδες του βιαστικά, ἀντιλαμβανόμαστε ἀμέσως ὅτι —ἂν ἐξαίρεσουμε τήν ἐκ νέου ἀλλαγὴ τυπογραφείου (ἐκδόσεις «Βιβλιοπωλείου τῆς Ἑστίας») — τίποτε ἄλλο δέν μαρτυρεῖ κάποια οὐσιαστική ἀλλαγὴ στό Φυλλάδιο αὐτό σέ σχέση μέ τά προηγούμενα. Πολύ περισσότερο, παρατηροῦμε ἐδῶ τήν ἐπάνοδο στά ἴδια θέματα πού συναντᾶμε καί στά ἄλλα τεύχη —κυρίως δέ στό Φυλλάδιο 3-4. Καί δέν ἐννοοῦμε τά μεταφρασμένα ἐπιτύμβια ἐπιγράμματα (ἀπό τό VII βιβλίο πάντα τῆς Παλατινῆς Ἀνθολογίας), τά ὁποῖα δέν περιορίζονται μόνο στίς σελίδες τοῦ ἐξωφύλλου ἀλλά ἐπεκτείνονται καί σέ ἀρκετές σελίδες ἐσωτερικές⁶⁹ τοῦ περιοδικοῦ, —διανθιζόμενα μάλιστα ἀπό μεταφράσματα προτρεπτικῶν⁷⁰ καί ἐρωτικῶν⁷¹ ἐπιγραμμάτων (ἀπό τό X καί V βιβλίο ἀντίστοιχα τῆς Παλατινῆς). Ἐννοοῦμε τή συνέχεια (καί τό τέλος;⁷²) τοῦ κειμένου “Παλιές διευθύνσεις καί τηλέφωνα”⁷³ καί τῆς “Εὐάγριας Κριτικῆς”⁷⁴, ὅπου ὁ Ἰωάννου ἐπανέρχεται στά ἴδια θέματα (τραύματα

64. «Δέν εἶναι, συνεπῶς, ὅλα ὅσα λέγουν οἱ μυθολόγοι καί οἱ ποιητές, διήγησις γιά πράγματα τά ὁποῖα ἔγιναν ἢ πού ὑπάρχουν ἢ πού πρόκειται νά γίνουν;» Πλάτωνος *Πολιτεία*, 392 D.

65. Ὁ Γ.Ι. πέθανε στίς 16 Φεβρουαρίου 1985, καί τό τεῦχος 7-8 κυκλοφόρησε τέλη τῆς ἴδιας χρονιάς.

66. Σύμφωνα μέ ὅσα λέει ὁ ἐπιμελητής τοῦ τχ 7-8 Κώστας Καφαντάρης, στό «σημείωμα» πού ἐπισυνάπτει στή σ. 84.

67. Στό ἴδιο.

68. Σύμφωνα πάντα μέ τά λεγόμενα τοῦ Κ. Καφαντάρη, ὁ Γ.Ι. σχεδίαζε νά τό ἐκδώσει γύρω στό Μάιο τοῦ '85.

69. σ. 70-78.

70. σ. 78-82.

71. σ. 82.

72. Κανεῖς δέ μπορεῖ νά τό πεί μέ σιγουριά, τουλάχιστον ὅσον ἀφορᾷ τίς προθέσεις τοῦ Γ.Ι. Γιατί, παρ' ὅλο πού δέν βρέθηκε ἄλλη συνέχεια τῶν δύο αὐτῶν κειμένων στά χειρόγραφα τοῦ συγγραφέα (βλ. καί § 2 καί 3 στό σημείωμα τοῦ Κ. Καφαντάρη), γιά τό μέν “Παλιές διευθύνσεις καί τηλέφωνα” ξέρομε ὅτι ὁ Γ.Ι. σκόπευε νά τό κάνει βιβλίο (βλ. ὑπόσημ. 60), γιά δέ τήν “Εὐάγρια Κριτική” εἶναι χαρακτηριστική ἡ τελευταία φράση πού κλείνει τό κείμενο, ἀνοίγοντας ταυτόχρονα τήν προοπτικὴ μιᾶς περαιτέρω συνέχειας: «Ἀλλά ἄς σταματήσω, [...] βαρέθηκα πιά. Τά περισσότερα ἔμειναν ἀπέξω, μιά ἄλλη φορά.» (σ. 33).

73. σ. 9-24.

74. σ. 24-33.

πού ἔμειναν ἀνοιχτά στό τεῦχος 3-4): τῆς μνημόνευσης προσφιλῶν του προσώπων πού πέθαναν ἢ τῆς ἐξιστόρησης ἀπροκάλυπτων ἐπιθέσεων πού ὑπέστη, — μέ διευκρινίσεις, συμπληρώσεις, ἐπαναθεμελιώσεις, ποτέ δέ —καί εἶναι χαρακτηριστικό— μέ ἀναθεωρήσεις ἢ παλινωδίες, — γιά νά ἐπουλώσει ἢ νά ἀναξέσει μιάν ἀκόμα αἰμάσσουσα πληγή. Ἐννοοῦμε ἐπίσης τούς «θυσάνους» πού πολλαπλασιάζονται ἀκόμα περισσότερο σ' αὐτό τό τεῦχος, σέ βαθμό πού ὁ Γ. Ἰωάννου τούς κατατάσσει σέ κατηγορίες, τούς καταμετᾷ μέ τακτικούς ἀριθμούς, καί προτάσσει τίτλους⁷⁵ λιγότερο ἢ περισσότερο δηλωτικούς τοῦ περιεχομένου τους (ἐκτός ἀπό τό «θύσανο» 3. πού μένει ἄτιτλος καί ἀναφέρεται στούς Τούρκους, στόν Ἐμφύλιο καί τήν ἀμυντική ἐξωτερική πολιτική): 1. «Τό «Φυλλάδιο», 2. «θάνατοι»⁷⁶, 4. «θρύμματα», 5. «Κουλουριάρικα», 6. «Γλωσσικά», 7. «Ἔργα καί Ἡμέραι», 8. «Ἐξάρσεις καί μή», 9. «Σημεῖα τῶν καιρῶν», 10. «Ζῶα ἡμερα καί ἄγρια», 11. «Οἱ Σαράντα Δράκοι», 12. «Τιμαριθμικά», 13. «Φιλελεύθερα τραγούδια...», 14. «Στόν Ἀγώνα». Ἄν ἐγκύψουμε ὅμως στίς σελίδες τῶν «θυσάνων», θά διαπιστώσουμε πώς, —ἀκόμα κι ἂν διευρύνει τό πεδίο ἀνίχνευσης καί ἀντιπαράθεσής του μέ τόν ἔξω κόσμο—, ὁ Γιώργος Ἰωάννου, —ἐργῶ καί λόγῳ πολιτικοποιημένος συγγραφέας,— ἓνα τραῦμα πάλι σκαλίζει κάνοντας βαθιά βουτιά στή ζωή. Ἔτσι, εἴτε ἀπαριθμεῖ τούς θανάτους⁷⁷ ἀνθρώπων τῶν Γραμμάτων καί τῶν Τεχνῶν⁷⁸ πού συνέβησαν στά δύομισι τελευταῖα χρόνια (καλοκαίρι '82 - χειμῶνας '84), εἴτε προσδιορίζει μέ ἐνάργεια ὅ,τι τόν «καίει» στήν πολιτική ζωή, εἴτε σχολιάζει τίς ἀμετροέπειες τοῦ καλλιτεχνικοῦ κόσμου, εἴτε

75. Ἀξίζει νά σημειωθεῖ ἐδῶ ὅτι ἀπό μία πρόχειρη ἐπισκόπηση τοῦ χειρόγραφου ὑλικοῦ πού προορίζει ὁ Γ.Ι. γιά τό Φυλλ. 7-8, γίνεται ἀμέσως ἀντιληπτό ὅτι ὁ συγγραφέας λογάριάζε νά συμπεριλάβει καί ἄλλους «θυσάνους» σ' αὐτό τό τεῦχος (29 ἐν ὅλῳ), ἂν δέν τόν ἐμπόδιζε ὁ πρόωρος θάνατός του νά τούς τελειώσει. (Βλ. καί σημείωμα τοῦ Κ. Καφαντάρη, § 6, σ. 84.) Παραθέτουμε ἐνδεικτικά μερικούς τίτλους ἀπό τούς φακέλους τῶν ἀνέκδοτων αὐτῶν «θυσάνων», πού περιλαμβάνουν σχεδιάσματα ἀπό διάφορες κρίσεις καί ιδέες: «Τηλεκριτική», «Καθαφικά», «Στρατός», «Ἐρωτικά», «Ἀξιώματα», «Ποιοί οἱ φίλοι», «Ἐγώ».

76. Στό σχετικό φάκελο τοῦ χειρόγραφου ὑλικοῦ ἀναφέρεται καί ὁ τίτλος: «Θάνατοι καί Μνημόσυνα».

77. «[...] ἀνοῖξα τόν φάκελο τόν σχετικό μέ τούς “θανάτους”, ὅπως ὁ Ὀδυσσεύς στή “Νέκυια” ἀνοίγει τό λάκκο μέ τό αἷμα γιά νά μαζευτοῦν οἱ νεκροί, καί κοίταξα τά διάφορα σημειώματα καί τά ἀποκόμματα καί τά “σήματα τά λυγρά”, πού ἔχω μαζέψει», λέει πικρά. Φυλλ. 7-8, «θύς» 2, σ. 40. Ἀξιοσημείωτο εἶναι ὅτι καί ἐδῶ, ὅπως καί στό Φυλλ. 5-6, οἱ «θύσανοι» γιά τούς προσφιλεῖς νεκρούς ἀρχίζουν μέ τήν ἴδια ἀκριβῶς διαπίστωση: «θάνατοι, πολλοί θάνατοι [...]» σ. 53 καί σ. 40 ἀντιστοίχως.

78. Μνημονεύονται οἱ: Μάνθος Κέτσης, Μάνος Λοῖζος, Λίνος Πολίτης, Βαγγέλης Σκουβαράς, Ὁθων Τσαμπλάκος, Ἀργυρώ Μπουργιάννη, Εὐάγγελος Παπανοῦτσος, Ἄρης Δικταῖος, Στάθης Δρομάζος, Περικλῆς Ἀθανασόπουλος, Ἀρκάδιος Λευκός, Ἀχιλλέας Ἀλεξάνδρου, Ἀλέκος Πατσιφᾶς, Στρατής Δούκας, Ἀστέρης Κοθβατζής, Λάζαρος Γεωργιάδης, Βασίλης Τσιτσάνης, Γιάννης Σκαρίμπας, καθώς καί οἱ: Τένεσο Οὐίλλιαμς, Λούις Μπουνιουέλ καί Τεριάντ (Στρατής Ἐλευθεριάδης).

διεκδικεῖ τό δικαίωμα τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας (δικαίωμα στή σκέψη, δικαίωμα στή σωστή χρήση τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας, δικαίωμα στόν ἔπαινο ἀλλά καί στήν αὐστηρή κριτική) ἀρνούμενος τίς προγραφές τῶν κομματικῶν ἢ μή ἀφορισμῶν, εἴτε τέλος τάσσεται μέ τό μέρος τῶν ἡμερῶν ζῶων καί πτηνῶν ἐναντίον τῶν ἀγρίων κυνηγῶν, ὁ Γ. Ἰωάννου, — ὡς ἄλλος φύλακας καί συντηρητής μιᾶς ιδέας πού ἐξαγιάζει τήν πιό πεζή καθημερινότητα, μιᾶς ἀνησυχίας πού ἐκθέτει ὡς παράνομο ὅ,τι ἡ ἀδιαφορία νομιμοποιεῖ, — μίαν αἰμάσσουσα πληγή πάντα περιγράφει, κάνοντας τήν παρατήρηση ἄοκνης συνείδησης φωνή. Κι ἐδῶ κεῖται, ἴσως, ἡ μόνη ἀπόκλιση πού διαφοροποιεῖ αὐτό τό τεῦχος ἀπό τά προηγούμενα. Στό ὅτι, δηλαδή, ἡ ὕλη του στό σύνολό της (συμπεριλαμβανομένων ἐπομένως καί τῶν δύο ἐπιθεωρήσεων “Ἡ Ναυτία”⁷⁹ καί “Ἰατρική Ἐξέταση”⁸⁰, καθὼς καί τῶν “Πέντε Ποιημάτων”⁸¹ πού προτάσσονται στό τεῦχος αὐτό) παραεῖναι «ἐξειδικευμένη»: παραεῖναι «ἀκατάλληλη» γιά νά δημοσιευθεῖ ὅπου-δήποτε ἄλλου, καί, συνεπῶς, ἡ γραφή τοῦ Γ. Ἰωάννου στό Φυλλάδιο 7-8 ἀποβαίνει νά εἶναι —περισσότερο ἀπό ὅ,τι σέ ὅποιοδήποτε ἄλλο τεῦχος— γραφή βαθύτατα προσωπική. Εἴτε σαρκάζει⁸² τόν ἑξ κόσμο, εἴτε «διασκεδάζει»⁸³ τόν ἑσω φόβο, εἴτε γίνεται ἀπόγνωσης κραυγή:

«[...] Ὅ,τι καί νά φωνάζεις,
πόσο θά τό φωνάζεις,
ἐπί πόσα χρόνια,
πάνω σέ ποιά σκαλιά
καί σέ ποιόν ἄμβωνα; [...]»⁸⁴

Νομιμοποιεῖται, ἄραγε, ὁ ἀναγνώστης νά θεωρήσει ὅτι τό Φυλλάδιο ὑπῆρξε γιά τόν Γιώργο Ἰωάννου ἓνα παραπάνω σκαλί;

*

Ἄς ξαναγυρίσουμε στό ἀρχικό μας ἐρώτημα κι ἄς τό θέσουμε γιά ἄλλη μιᾶ φορά, τώρα πού ἡ προσεχτική θεώρηση τοῦ συνόλου τῶν τευχῶν τοῦ Φυλλαδίου ἐλέγ-

79. σ. 34-37. Βλ. καί § 4 στό σημείωμα τοῦ Καφαντάρη, ὅ.π.

80. σ. 37-39. Βλ. καί § 5 στό σημείωμα τοῦ Καφαντάρη, ὅ.π.

81. “Στό σκονισμένο καρόδρομο”, “Ἀντί γιά μένα”, “Ἐχε τά μάτια σου”, “Ὅσο καί νά φωνάζεις”, “Ὡδή στήν Κότα μου”. Τό τελευταῖο ἀπό τά ποιήματα αὐτά φέρει τή χρονολογική ἐνδειξη 31-1-85 καί εἶναι τό τελευταῖο κείμενο πού ἔγραψε ὁ Γ.Ι. πρίν μπεῖ στό νοσοκομεῖο. σ. 6-8. Βλ. καί § 1 στό σημ. τοῦ Καφαντάρη.

82. Βλ. ἐνδεικτικά τήν ἐπιθεώρηση “Ἡ Ναυτία”, ὅ.π.

83. Μέ τή σημασία τοῦ ἀρχαίου ρήματος διασκεδάννυμι: διασκορπίζω, διαλύω. Βλ. ἐνδεικτικά τήν ἐπιθεώρηση “Ἰατρική Ἐξέταση” (ὅ.π.), τήν ὁποία ἔγραψε ὁ Γ.Ι. γιά νά διασκεδάσει τίς περιπέτειες τῆς ὑγείας του.

84. Ἀπό τό ποίημα “Ὅσο καί νά φωνάζεις”, Φυλλ. 7-8, σ. 6.

χεται ικανή νά μᾶς ὀδηγήσει σέ τεκμηριωμένα συμπεράσματα: Τί ἦταν τελικά τό *Φυλλάδιο* γιά τόν Γιώργο Ἰωάννου; Ἕνα εἶδος γενικῆς δοκιμῆς τῶν πεζογραφημάτων του, προτοῦ τά ἐπαναδημοσιεύσει σέ μεταγενέστερες ἐκδόσεις; Ἕνας χώρος ἀποθήκευσης ἰδεῶν, ἐξομολογήσεων, ἀπολογισμῶν, ἀποτιμήσεων, ἐπαίνων καί ἀφορισμῶν; Ἐπαλξη γιά μάχες; Ὅπλο γιά τό ξόρκισμα⁸⁵ δεινῶν; Ἡ μήπως χρησίμευσε ὡς βῆμα γιά προσκλητήριο νεκρῶν καί ὡς ἐφιαλτήριο οὐτοπιῶν;⁸⁶

Ἀκολουθώντας βῆμα-βῆμα τήν ἐξέλιξη τοῦ *Φυλλαδίου* μέσα στήν ἐπταετία 1978-1985, —ἀπό τό «ἀδιαμόρφωτο» τεῦχος 1 ὡς τό διαμορφωμένο πιά «ὅπως τό θέλω»⁸⁷ τεῦχος 5-6 καί τό 7-8 (;), — διαπιστώσαμε ὅτι τά ἀμυγῶς λογοτεχνικά κείμενα τοῦ Γ. Ἰωάννου (πού τά περιλαμβάνει δηλαδή ἀργότερα στά βιβλία πού ἐκδίδει) περιορίζονται⁸⁸ αἰσθητά ὅσο προχωροῦν τά τεύχη, καί φτάνοντας στό 7-8 ἐξαφανίζονται ἐντελῶς. Τή θέση τους καταλαμβάνουν κυρίως οἱ «θύσανοι» (μαζί μέ τά ἄλλα «ἐξειδικευμένα» κείμενα), οἱ ὁποῖοι ὅμως «θύσανοι» —στήν προσπάθεια τοῦ Γ. Ἰωάννου νά εἶναι ὅσο τό δυνατόν περισσότερο ἐπικαιρικός⁸⁹, ἀλλά καί μπρός στόν τρόπο του «μήπως χάσουν τόν αὐθορμητισμό τους καί καταντήσουν περισκευμενές “καλλιγραφίες”⁹⁰» — γράφονται⁹¹ μετά τή συγκέντρωση τῆς

85. Μέ τό «μαῦρο χιούμορ» καί τήν καυστική εἰρωνεία πού τοῦ ἦσαν προσφιλεῖς. Βλ. ἐνδεικτικά τούς «θύς.» 8 (σ. 36), 78 (σ. 72-73), 103 (σ. 84) στό *Φυλλ.* 5-6, καί τή 6' στήλη τῆς σ. 55 στό *Φυλλ.* 7-8.

86. Βλ. ἐνδεικτικά τούς «θύς.» 5, 18α, 19 στό *Φυλλ.* 5-6, καί τόν προτελευταῖο «θύς.» στό *Φυλλ.* 3-4, σ. 55.

87. Βλ. ὑπερόγραφο «θύς.» 1, *Φυλλ.* 5-6, σ. 32.

88. Βλ. ὅσα λέει σχετικά ὁ Γ.Ι. στό «θύς.» 104, *Φυλλ.* 5-6, σ. 86. Συγχρόνως, περιορίζονται καί οἱ μεταβολές πού ἐπιφέρει ὁ συγγραφέας στά κείμενα αὐτά πρίν τά ἐπαναδημοσιεύσει. (Γιά τοῦ λόγου τό ἀληθές, βλ. καί τό *Επίμετρο* πού ἀκολουθεῖ.) Ἔτσι —ἀν ἐξαίρεσουμε τίς μεταφράσεις τῶν ἐπιγραμμαμάτων ἀπό τό XII βιβλίο τῆς *Παλατινῆς Ἀνθολογίας* (βλ. ὑποσημ. 9) ὡς μή καθ' ἑαυτά λογοτεχνικά κείμενα τοῦ Γ.Ι. — οἱ ἐκ τῶν ὑστέρων ἐπεμβάσεις τοῦ συγγραφέα στά πεζογραφήματά του ἐλαχιστοποιοῦνται ὅσο προχωρᾷ ἡ ἐκδοση τῶν τευχῶν. Ἐνδεικτικό παράδειγμα τό «Κατοχικό Ἡμερολόγιο» καί ἡ εἰσαγωγή του (*Φυλλ.* 1, σ. 7-16), στά ὁποῖα ὁ συγγραφέας ἐπιφέρει τόσες μεταβολές ὥστε θά ἄξιζε νά γίνει στό μέλλον μιά μελέτη τῶν διαδοχικῶν σταδίων συγγραφῆς τοῦ «Κ. Ἡ.», πού θά βασίζονταν στήν παραβολή ὅχι μόνον τῶν δύο δημοσιεύσεων τοῦ κειμένου στό *Φυλλ.* 1 (1978) καί στήν *Πρωτεύουσα τῶν Προσφύγων* (1984) (βλ. τά σχετικά σημεία στό *Επίμετρο*), ἀλλά καί τοῦ πρωτοτύπου χειρογράφου πού βρίσκεται στό ἀρχεῖο τοῦ συγγραφέα.

89. «Πολλά ἀπό τά τεκμήριά μου ἔχουν κιόλας μπαγιατέψει ἢ ξεπεραστεῖ ἀπό τά γεγονότα. Ὅλα αὐτά θά ἐξαίρεθον ἀπό τό σχολιασμό. Ἀλλά καί πάλι, ὅ,τι καί νά κάνω, μερικοί «θύσανοι» θά ἔχουν πάρει νά ξεθωριάσουν, ὥσπου νά κυκλοφορήσει τό περιοδικό», διαπιστώνει ὁ Γ.Ι., «θύς.» 1, *Φυλλ.* 7-8, σ. 40. Καί συμπληρώνει σχετικά σ' ἕναν χειρόγραφο ἀνέκδοτο «θύσανο»: «Εἶναι ἀναπόφευκτο τό *Φυλλάδιο* νά μιλάει ἀργά καί νά μή μπορεῖ νά ἐπέμβει ἐγκαίρως στά γεγονότα, γι' αὐτό ἄλλωστε θέλω πάντα καί τή διέξοδο τῶν ἐφημερίδων...» (Ἀπό τό φάκελλο «*Φυλλάδιο*».)

90. Στό ἴδιο.

91. Βλ. τίς σ. 262-263 τοῦ «Εἰς ἑαυτόν», ὅπου ὁ Γ.Ι. ἐκθέτει λεπτομερῶς τόν τρόπο συγγραφῆς τῶν «θυσάνων».

κατάλληλης ὕλης γιά τό περιοδικό καί, συνεπῶς, «δέν διεκδικοῦν λογοτεχνικά μεγαλεῖα, ἀλλά εἰλικρίνεια, ἀκρίβεια καί ζωντάνια»⁹². Ἀλλωστε, οὔτε τό περιεχόμενό τους εἶναι καθαρά λογοτεχνικό. Κι αὐτό, γιατί ὁ Γ. Ἰωάννου πρεσβεύει ὅτι «οἱ συγγραφεῖς πού σέβονται τόν ἑαυτό τους δέν γράφουν συνεχῶς λογοτεχνία. Ἀγωνίζονται καί γιά ἄλλα πράγματα. Ἀπλώνονται γιά νά ὀλοκληρωθοῦν καί νά ἐπηρεάσουν»⁹³. Φυσικό ἐπακόλουθο αὐτοῦ τοῦ ἀξιώματος δέν εἶναι μόνον ἡ πολυμέρεια, ἡ φιλαλήθεια καί ἡ τολμηρή κριτική, ἀλλά καί ἡ πεποίθηση ὅτι «ἡ λογοτεχνία δέν εἶναι διπλωματία. Εἶναι ἀκριβῶς τό ἀντίθετο»⁹⁴, ἔστω κι ἂν ἡ εἰλικρίνεια «κοστίζει»⁹⁵ γιατί δυσαρεστεῖ. Μ' ἄλλα λόγια, γιά τόν πολυπαθή καί πολυμαθή Γ. Ἰωάννου, ἀλλά καί ἀνεξάρτητο, ἀνεξάντλητο, ἀκάματο καί ὀξυδερκή παρατηρητή, ἡ ὥρα τῆς γραφῆς δέν εἶναι μόνον ὥρα μνήμης ἀλλά καί ὥρα ἀλήθειας καί διδαχῆς. Εἴτε ὑπογραμμίζει τίς ἀνορθογραφίες τοῦ κόσμου⁹⁶ καί ἐφιστᾷ τήν προσοχή, εἴτε ξεκαθαρίζει «τά τοῦ οἴκου [τ]ου»⁹⁷ καί ἐπιβάλλει αὐστηρή αὐτοκριτική. Ἡ ὥρα τῆς γραφῆς δέν εἶναι ὥρα καλλιέπειας, ἀλλά συνέπειας σέ ὅ,τι θεωρεῖ ἀμετακίνητος⁹⁸ «θέσεις ζωῆς»⁹⁹. Κι ἀκόμα, εἶναι ὥρα νηστείας καί προσευχῆς: «Ὅπως οἱ παλαιοί ἀγιογράφοι, προσευχήθηκα καί νήστεψα καί πιάνω τό μολύβι γιά νά γράψω τούς "θύσανους"», σημειώνει πρόχειρα σ' ἕνα ἀνέκδοτο χειρόγραφο. Καί διευκρινίζει: «Θέλω νά εἶμαι τίμιος, ὄχι καλός, τίμιος.»¹⁰⁰ Μόνον ἔτσι, —μέ τό σταυρό στό χέρι, [...] ἀλλά ἕνα σταυρό πού γύρω τριγύρω ἔχει βελόνες καί ἀγκάθια»¹⁰¹, —μπορεῖ νά ἀφυπνίσει συνειδήσεις καί νά εἰσακουστεῖ ὄχι ἀπό τούς «πολλούς καί ἀκατατόπιστους»¹⁰², ἀλλά ἀπό τούς λίγους ἀναγνώστες του καί

92. Στό ἴδιο. Αὐτό δέν ἐμποδίζει πάντως τόν Γ.Ι. νά δηλώσει στό Φυλλ. 5-6: «Θεωρῶ τούς "θύσανους" μικρά πεζογραφήματα.» «θύσ.» 53, σ. 63.

93. Χειρόγραφος ἀνέκδοτος «θύσανος» ἀπό τό φάκελο "Περιβάλλον καί ζῶα".

94. Χειρόγρ. ἀνέκδ. «θύσανος» ἀπό τό φάκελο "Ἀξιώματα". Καί σ' ἕναν ἄλλο χειρόγρ. «θύσανο» ἀπό τό φάκ. "Φυλλάδιο" σημειώνει: «Δέν βγάζω τό Φυλλάδιο γιά νά κάνω διπλωματία.»

95. «Θέλω νά εἶμαι εἰλικρινής, ὅσο κι ἂν αὐτό κοστίζει», δηλώνει ἐπιγραμματικά σ' ἕνα χειρόγρ. «θύσανο» ἀπό τό φάκελο "Πολιτιστικά". Καί συμπληρώνει στά «θρύμματα» τοῦ Φυλλ. 7-8: «Δέν ἀνῆκα στούς συγγραφεῖς ἐκείνους, πού ἀποφεύγουν νά παίρνουν ἀνοιχτά θέση πάνω σέ κρίσιμα θέματα, γιά νά μή βλάψουν τό ἐργάκι τους.» σ. 51.

96. Καί στήν περίπτωση αὐτή δέν ἐξαιρεῖ οὔτε τούς νεκρούς. «Τό "ὁ ἀποθανὼν δεδικαίωται" ἀπέθανε. Καί ὄχι βέβαια πῶς τέθηκε σέ ἰσχύ τό "ὁ ἀποθανὼν ξυλευεῖται". Ὅχι! Ἀλλά ὁ ἀποθανὼν ἐξακολουθεῖ νά κρίνεται ὡς ζωντανός», λέει χαρακτηριστικά σ' ἕνα χειρόγρ. «θύσ.» ἀπό τό φάκ. «Θάνατοι». Βλ. ἐνδεικτικά ὅσα γράφει γιά τόν Ἀρη Δικταῖο, Φυλλ. 7-8, «θύσ.» 2, σ. 44.

97. Ἐκφραση τοῦ Γ.Ι. Χειρόγρ. ἀνέκδ. «θύσανος» ἀπό τό φάκ. "Φυλλάδιο".

98. «Ἐπάνω στόν πνευματικό ἄνθρωπο πρέπει νά προσκρούουν αὐτοί πού ἐλίσσονται, ὄχι νά ἐλίσσεται αὐτός.» Χειρόγρ. ἀνέκδ. «θύσ.» ἀπό τό φάκ. "Ἀξιώματα".

99. Ἐκφραση τοῦ Γ.Ι. Στό ἴδιο.

100. Χειρόγρ. ἀνέκδ. «θύσ.» ἀπό τό φάκ. "Φυλλάδιο".

101. "Εἰς ἑαυτόν", ὅ.π., σ. 264.

102. Στό ἴδιο, σ. 265.

τούς συντονισμένους. 'Αφοῦ, ἄλλωστε, ποτέ δέν ἦταν στίς προθέσεις τοῦ 'Ιωάννου «τό "Φυλλάδιο" νά καταντήσῃ ἐμπορικό περιοδικό»¹⁰³. Θέλησε νά μείνῃ πάντα στά χίλια πενταχόσια ἀντίτυπα περίπου. «'Ο ἀριθμός αὐτός μέ ἱκανοποιεῖ σχεδόν ἀπόλυτα», λέει ὁ ἴδιος. Καί ἐπεξηγεῖ: «Θά ἦταν γιά μένα τρομερό νά πουλιόταν, ἄς ποῦμε, σέ δέκα χιλιάδες τεύχη. Μιά τέτοια ζήτηση θά μέ ἔκαμνε νά τό σταματήσω ἀμέσως. Θά σήμαινε γιά μένα σκανδαλώδη ξεγλιστρήματα, ἀντιπνευματικά. 'Ακόμα καί τά πρόσωπα, ἀκόμα καί ἡ πολεμική πού ἀσκῶ, δέν θά ἤθελα νά περιπέσουν στά στόματα τοῦ πλήθους. Εἶναι φοβερό νά ἀκοῦς αὐτά πού ξεστόμισες νά τά ἐπαναλαμβάνουν ἀνίδεοι.»¹⁰⁴ Τόν ἐνδιέφεραν, λοιπόν, οἱ λίγοι κι ἐκλεκτοί. Αὐτοί πού θά μπορούσε νά τούς κάνει «συνενόχους»¹⁰⁵ του, μάρτυρες τοῦ ἀγῶνα του νά τά πεῖ ὅλα, καί νά τά πεῖ μέ σχολαστική ἀκρίβεια.¹⁰⁶ Τόν ἐνδιέφερε, ὅμως, καί τῶν ἄλλων ἡ φωνή: 'Ονειρευόταν νά βγεῖ καί ἄλλο περιοδικό, «μέσα σ' αὐτό τό πνεῦμα, τό φυλλαδιακό», ὅπου θά ἐνθαρρυνόταν «ὁλος [...] ὁ χειμαζόμενος κόσμος νά μιλήσῃ καί νά ξεφωνήσῃ»¹⁰⁷. Κι ἀκόμα, τόν ἐνδιέφερε ὁ ἀντίλογος στό λόγο του: 'Ονειρευόταν «ένα "Ἀντιφυλλάδιο", πού θά ἔβγαине γιά νά [τόν] πολεμήσῃ»¹⁰⁸, στοιχειοθετώντας μαζί του διάλογο ἐποικοδομητικό.

Τίποτε ἀπό αὐτά δέν ἔγινε. 'Ο 'Ιωάννου μπορεῖ νά βρῆκε συνενόχους, ἀλλά δέν βρῆκε διαδόχους νά συνεχίσουν τό ἔργο πού ξεκίνησε μέ τό περιοδικό αὐτό. Τό Φυλλάδιο ἦταν γιά τόν Γιώργο 'Ιωάννου πνευματική ἐκδήλωση ἀναγκαιότητας ζωτικῆς, ἔργο δηλαδή ζωῆς, «συνδεδεμένο μέ τήν ὑπαρξή[τ]ου»¹⁰⁹, ὅπου εὕρισκε διέξοδο ὅ,τι σκιρτοῦσε μέσα του «ἀνά πᾶσα στιγμή»¹¹⁰. Κι ἀκόμα, ἦταν ἀποτύπωμα ψυχῆς πιστό ἀντίγραφο τοῦ ἐσωτερικοῦ του κόσμου, ὅπου τό «εἶναι» τοῦ ἔργου ταυτίζεται μέ τό «εἶμαι» τοῦ δημιουργοῦ: «[...] Εἶμαι ἡ φυσαλίδα τῆς ὑδροστάθμης, πού πηγαίνει πάνω κάτω στό ἀλφάδι μέσα, δείχνοντας ὅτι ἐκεῖνο εἶναι ἴσιο κι αὐτό εἶναι στραβό, χωρίς νά ξέρεῖ ἢ νά μπορεῖ τίποτε ἄλλο νά λέει, παρά "αὐτό ἴσιο", "αὐτό στραβό", πρὸς τά πάνω, ἢ πρὸς τά κάτω, καί πού ἡ ἀπελευθέρωσή της ἀπό κεῖ θά σημάνει καί τήν ἐξαφάνισή της. "Εἴτσι ὅμως μετρίωνται καί στερεώνονται οἱ οἴκοι τῶν ἄλλων, στεγάζονται μέ σιγουριά καί ἀναπτύσσονται τά παιδιά, οἱ οἰκογένειες, ἐνῶ ἡ φυσαλίδα μένει πάντα φυσαλίδα, καί πάντα πάνω

103. Στό ἴδιο.

104. Φυλλ. 7-8, «θύς.» 1, σ. 40.

105. Βλ. ὑπόσημ. 22.

106. «Φοβᾶμαι πολύ νά μή μέ ποῦν ἀνέντιμο καί ψεύτη. [...] Γίνομαι συχνά σχολαστικός», λέει χαρακτηριστικά. Καί παραπλεύρως προσθέτει: «Οὐδέν ἐν τῇ νοήσει ὃ μή πρότερον ἐν τῇ αἰσθήσει.» Χειρόγρ. ἀνέκδ. «θύς.» ἀπό τό φάκ. «'Εγώ».

107. Φυλλ. 5-6, «θύς.» 52, σ. 63.

108. Φυλλ. 7-8, «θύς.» 14, σ. 67.

109. Βλ. ὑπόσημ. 24.

110. «Σκιρτοῦν πολλά μέσα μου καί θέλω νά τά γράφω, γιατί καμιά φορά δέν ξέρεις τί γίνεται στά ξαφνικά», λέει στό «Εἰς ἑαυτόν», ὁ.π., σ. 265-266. Καί ἄλλοι: «Τό "Φυλλάδιο" γράφεται συνεχῶς, ἀνά πᾶσα στιγμή μπορεῖ νά κρατήσῃς κάποια σημείωση γι' αὐτό.» σ. 262.

κάτω, ένα απομονωμένο, απλησίαστο και ανυπεράσπιστο κενό, πού κανένας δέν μπορεί νά ζυγώσει, νά τό κάνει δικό του, νά τό αλλάξει, παρά μόνο μέ τό τσάκισμα, αλλά αυτό θά σημάνει άμέσως τήν έξαφάνισή της.»¹¹¹ Μιά «φυσαλίδα ύδροστάθμης» ήταν τό Φυλλάδιο γιά τόν Γιώργο Ίωάννου. Γράφοντας σ' αυτό «μέ συνέπεια γιά τή μία απόχρωση τής ζωής δίπλα στήν άλλη, σημειώνοντας συνεχώς [ό,τι έδειχνε] τό άλφάδι [τ]ου»¹¹², προσπάθησε νά κάνει ένα έργο πού «θά τό διαβάσει κάποιος»¹¹³ αργότερα, μέ τήν πεποίθηση ότι «όπως υπάρχουν συγγραφεΐς μέ ταλέντο, έτσι υπάρχουν και αναγνώστες μέ ταλέντο, ταλέντο στήν ανάγνωση»¹¹⁴.

Σ' αυτούς τούς αναγνώστες άπευθύνεται και ή παρούσα έκδοση.

Σεπτέμβριος '95

[ΣΗΜ.: Οί χειρόγραφοι άνέκδοτοι «θύσανοι» πού αναφέρονται στήν είσαγωγή άνήκουν στό άρχείο του Γιώργου Ίωάννου. "Ας βρεΐ έδω τίς θερμές μου εύχαριστίες ή άδελφή του Δήμητρα Ίωάννου-Μηλαράκη, πού μέ έμπιστεύτηκε νά τούς μελετήσω και μου επέτρεψε τήν ανακοίνωση μέρους του περιεχομένου τους.]

111. "Θεσσαλονίκη - Άθήνα, μία έρωτική σύγκριση", Πρωτεύουσα τών Προσφύγων, ό.π., σ. 13.

112. Στο ίδιο.

113. «Θά τό διαβάξει κάποιος, τί διάβολο!», μονολογεΐ. Στο ίδιο.

114. Χειρόγρ. άνέκδ. «θύς.» από τό φάκ. "Αξιώματα".

Ἐπίμετρο

ΕΠΕΙΔΗ Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗ τῶν τευχῶν τοῦ Φυλλαδίου (1-8) ἀποτελεῖ φωτομηχανική ἀνατύπωση τῶν πρωτοτύπων, ὁ ἐπιμελητής θεώρησε ἀναγκαῖο νά ἀριθμήσει ἀνά πεντάδες τοὺς στίχους ὅλων τῶν ἐσωτερικῶν σελίδων τους, ὥστε νά καταστεῖ δυνατὴ ἡ σύνδεση τῶν ἐκάστοτε ἀναγραφομένων στό ἐπίμετρο σχολίων μέ τά ἀντίστοιχα σημεῖα τοῦ κειμένου ὅπου ἀναφέρονται. Πιό συγκεκριμένα, στό Ἐπίμετρο ἐπισημαίνονται ὅλες οἱ μεταβολές πού θεώρησε —ὅπως διαπιστώνεται στίς μεταγενέστερες ἐκδόσεις¹ τῶν σχετικῶν χωρίων— ἐπιβαλλόμενες ὁ συγγραφέας. Μεταβολές λέξεων, ἐκφράσεων, συντακτικῆς δομῆς, διαγραφές, προσθήκες, ἐπεμβάσεις στή στίξη. Σέ περίπτωση πού οἱ μεταβολές εἶναι τόσες ὥστε νά ἀλλάζει ἐντελῶς ἡ φυσιογνωμία τῆς ἀρχικῆς φράσης, παρατίθεται ὁλόκληρη ἡ φράση στή νέα της μορφή. Καί ὅταν, πράγμα σπάνιο, μεταβάλλεται ὁλοκληρωτικά ἐκτενές ἀπόσπασμα, παρατίθεται αὐτούσιο τό νέο κείμενο².

Γιά τή σύνδεση τῶν ἐπισημαινομένων μεταβολῶν μέ τά ἀντίστοιχα σημεῖα τοῦ πρωτοτύπου, ἀκολουθεῖται τό ἐξῆς σύστημα: Ὁ πρῶτος ἀριθμός δηλώνει τή σελίδα. Σέ περίπτωση πού ἡ σελίδα εἶναι δίστηλη, ἡ πρώτη στήλη δηλώνεται μέ α καί ἡ δευτέρα μέ β. Στή μοναδική περίπτωση πού ἡ σελίδα εἶναι τρίστηλη, τό γ δηλώνει τήν τρίτη στήλη. Ἀκολουθεῖ ὁ ἀριθμός τοῦ στίχου τῆς σελίδας καί ἔπεται ἡ καταγραφή τῆς μεταβολῆς. Ὡς σημειωθεῖ ὅτι, ἐπειδή τό χρῶμα τῶν ἐξωφύλλων δέν ἐπέτρεψε τή φωτομηχανική ἀνατύπωσή τους καί, συνεπῶς, καθιστᾷ ἀδύνατη τήν ἀρίθμηση τῶν στίχων τοῦ περιεχομένου τους, ἡ καταγρα-

1. Τά κείμενα ὅπου διαπιστώνονται οἱ ἐν λόγω μεταβολές βρίσκονται στά ἀκόλουθα βιβλία τοῦ Γιώργου Ἰωάννου:

—Ἐπιτάφιος θρῆνος, ἐκδ. Κέδρος, Ἀθήνα, 1980.

—Τό Δικό μας Αἶμα, ἐκδ. Κέδρος, Ἀθήνα, 1980.

—Καταπακτή, ἐκδ. Γνώση, Ἀθήνα, 1982.

—Ἐφῆδων καί Μή, ἐκδ. Κέδρος, Ἀθήνα, 1982.

—Ἡ Πρωτεύουσα τῶν Προσφύγων, ἐκδ. Κέδρος, Ἀθήνα, 1984.

2. Ἀκράια περίπτωση, τό εἰσαγωγικό σημείωμα τοῦ «Κατοχικοῦ Ἡμερολογίου» (Φυλλάδιο 1, σελ. 7), ὅπου τό πλῆθος τῶν μεταβολῶν ἐπέβαλε τήν παράθεση ὁλόκληρου τοῦ νέου κειμένου ὅπως βρίσκεται στίς σελ. 182-183 τῆς Πρωτεύουσας τῶν Προσφύγων, ὅ.π.

φή τῶν μεταβολῶν ἀκολουθεῖ κατ' ἀνάγκην ἄλλο σύστημα: Ὁ πρῶτος ἀριθμός δηλώνει τή σελίδα τοῦ ἐξωφύλλου, ὁ δεύτερος τόν ἀριθμό τοῦ μεταφραζόμενου ἐπιγράμματος³, καί ὁ τρίτος τό στίχο του.

Διευκρινίζεται τέλος ὅτι μνεῖα μεταβολῶν στό περιεχόμενο τοῦ Φυλλαδίου 7-8 δέν γίνεται, μιά καί ἡ ἔκδοση τοῦ τεύχους αὐτοῦ εἶναι μεταγενέστερη τοῦ θανάτου τοῦ Γ. Ἰωάννου καί, συνεπῶς, ἀποκλείεται ὅποιαδήποτε δυνατότητα μεταβολῆς ἢ ἐπανεκδόσης μέ πρωτοβουλία τοῦ συγγραφέα.

3. Οἱ μεταβολές πού σημειώνονται ἐδῶ, ἀναφέρονται στά ἀντίστοιχα σημεία τῆς μεταγενέστερης ἔκδοσης τῶν ἐπιτυμβίων ἐπιγραμμάτων: *Παλατινή Ἀνθολογία-Στράτωνος Μοῦσα Παιδική*, μετάφραση Γιώργου Ἰωάννου, ἐκδ. Κέδρος, Ἀθήνα, 1979.

Φυλλάδιο 1

Ἐξώφυλλα

- ~ Ἐξφ. 2. Ἀρ. 47, στ. 2, τὸ τελικὸ κόμμα ἀπαλείφεται.
 Ἀρ. 49, στ. 4, ἡ τελεία γίνεται κόμμα.
 στ. 5: ξερίζωσε ἀπ' τὴν καρδιά σου τὴ στυγερὴ
 ὀδύνη.
- Ἀρ. 52, στ. 1, σημειώνεται κόμμα στὸ τέλος.
 στ. 2, τὸ ὦ διαγράφεται.
 στ. 9, τὸ τελικὸ κόμμα ἀπαλείφεται.
- Ἀρ. 54, στ. 2: ἀφότου μὲς στὰ παλικάρια εἶδε τὸν Ἀντίοχο,
 στ. 4-6: Ἀνακηρύζετε, νέοι, νέον Πόθον.
 Ὁ κοῦρος οὗτος ἀποδείχτηκε
 Ἐρως ἀνώτερος κι ἀπ' αὐτὸν τὸν Ἐρωτα.
- Ἀρ. 59, στ. 1: Ἀβρούς, μὰ τὸν Ἐρωτα, ἡ Τύρος τρέφει
 ~ Ἐξφ. 3. Ἀρ. 70, στ. 3-8: γιὰ νὰ σέ ἔχει οἶνοχόο του στὸ νέκταρ.
 Καὶ μ' ὅλο πού συχνὰ μοῦ τόνιζε ὁ ἴδιος:
 «Τόσο γιατί ταραΐσσαι; Δὲν θὰ σέ ρίξω
 ἐγὼ μέσα στὴ ζήλεια· εἶμαι παθός,
 γνωρίζω νὰ λυπᾶμαι». Ὅμως ἐγὼ
 καὶ μύγα ἀπὸ κοντά σου νὰ βουΐξει,
 Ἀρ. 76, στ. 3-6: ποτέ —στὸν ἴδιο ἐτοῦτον φτερωτὸ τ' ὀρκί-
 ζομαι—
 οὐδέποτε ἀπ' τὴ μορφὴ θὰ ἔνωθες,
 ποιός εἶναι, ἀλήθεια, ὁ Ζωῖλος, ποιός ὁ
 Ἐρως.
- Ἀρ. 85, στ. 1, Δεχθεῖτε ἀντί Δεχτῆτε.
 στ. 2, ἀπὸ ἀντί ἀπ'.
 στ. 3-4: μὰ πάει τώρα στὴ στεριά γιὰ τὸ ναυάγιο.
 Μόλις πού βγήκα ἔξω ἀπ' τὸ καράβι,
 στ. 6, τὸ τελικὸ κόμμα ἀπαλείφεται.
 στ. 7: καὶ γύρω ἐδῶ συνέχεια μὲ σέρνει.
 στ. 8, διαγράφεται.
 στ. 10, ὅλο πάθος ἀντί παθιάρικα.
 στ. 13: Φίλοι μου, ξένοι μου ἐσεῖς, συνδράμετέ με
 λίγο,
 στ. 15-16: στὸ ὄνομα τοῦ Ἐρωτος Ξενίου, δεχθεῖτε
 τῆς φιλίας ἕναν ἱκέτη, πού χάνεται στὸ
 φοῦντο, πάει χαμένος.
- ~ Ἐξφ. 4. Ἀρ. 110, στ. 5, τὸ πρῶτο κόμμα ἀπαλείφεται.

- στ. 6: ἐσὺ ποὺ φέρνεις στοὺς θνητοὺς [...]
 Ἀρ. 117, στ. 1-2: —Ὁ κύβος ἄς ριφθεῖ! Ἄναψε
 τὸν πυρσό. Θέλω νὰ πάω.
 στ. 4, Γὰ ποιό λόγο ἀντὶ Γιατί.
 στ. 5-6: Ὅχι, ἐπιθυμῶ νὰ τὸ διαλαλήσω.
 Θὰ ἐκδηλωθῶ λοιπὸν ἔτσι δημόσια;
 στ. 8: Μά, ἢ φρόνηση κι ὁ ἔρωτας
 ἔχουνε καμμία σχέση;
 στ. 10-13: —Καὶ ποῦ ἔχει πάει ὅλη ἐκείνη
 ἡ λογικὴ συγκρότησή μου;
 Ἄς μπεῖ στὴ μπάντα τώρα ὁ τόσος
 μόχθος μου γιὰ τὴ σοφία.
 Ἐγὼ ἐν μόνον οἶδα κι εἶναι τοῦτο·
 ὅτι καὶ τοῦ Ζηνὸς τὴ θέληση
 τὴν ἔκαμψε κάποια στιγμή ὁ Ἔρως.
 Ἀρ. 119, στ. 10, ἐκ φύσεως ἀντὶ ἓνας.
 στ. 11: ὅταν μιλάς, τὰ ὄργια τὰ δικά σου
 τὰ καλύπτεις,
 στ. 13, σ' ὅλον τὸν κόσμον ἀντὶ σέ ὅλους.
 Ἀρ. 144, στ. 6: Τώρα γνωρίζεις πὰ κι ἐσὺ ὁ ἴδιος,

Σελίδες

σελ.	στίχος	
~ 2	2,	πάντοτε κατατείνω ἀντὶ εἶμαι προσηλωμένος πάντοτε.
	44	τὸ δεύτερο κόμμα ἀπαλείφεται.
~ 3	19:	Καί ὄχι μόνο αὐτὸ ἀλλὰ καὶ μέρα Τετάρτη.
	22:	[...] καὶ ἄλλοι, πάλι,
	23:	[...] νὰ τίς ἀνοίξουν, νὰ μπεῖ ὁ Μουράτης [...]
	48	ἀθῶος ἄνθρωπος ἀντὶ ἀγαθὸς ἄνθρωπος.
~ 4	22	διδάσκαλός μου ἀντὶ δάσκαλός μου.
	26:	[...] ὅπου ἄλλοτε ἢ Ἐφορεία [...]
~ 5	7	ἀνυπόφορα μοντέρνου ἀντὶ ἀφάνταστα μοντέρνου
	21:	[...] ὁ «ἁέρας», [...]
	27	γκρίνιαζαν ἀντὶ γκρινιάζαν.
	40	Βυζί ἀντὶ βυζί.
~ 6	39:	[...] οἱ Γιαπωνέζοι τουρίστες, [...]
	46:	[...] νὰ συγκρατοῦνε τὰ πράγματα.
	48	σημερινὴ ἀντὶ σημερινή.

~ 7 , 1-41: Κατοχικό ημερολόγιο

Τό ημερολόγιο πού ακολουθεῖ, δημοσιεύεται ἐδῶ, δηλαδή μετά τό πεζογράφημα “Ο Χριστός ἀρχηγός μας”, γιατί ἀποτελεῖ ἕνα κακογραμμένο, βέβαια, ἀλλά αὐθεντικό καί πολύ συγκεκριμένο συμπλήρωμά του.

Τό ημερολόγιο αὐτό ἄρχισα νά τό κρατῶ μόλις ἔκλεισα τά δεκάξι μου. Ἦταν Κατοχή τότε, ζοῦσα στή Θεσσαλονίκη μέ τήν οἰκογένειά μου, καί κατοικοῦσαμε στήν ὁδὸ Ἰουστινιανοῦ 14, στό τελευταῖο πάτωμα ἐνός ὑψηλοῦ σπιτιοῦ, πού θρικόταν κοντά στήν Παναγία Χαλκίων. Ἦμασταν ἕξι ἄτομα: ὁ πατέρας μου (μηχανοδηγός στό σιδηρόδρομο), ἡ μητέρα μου, ἡ γιαιά μου, ἐγώ, ἡ ἀδελφή μου καί ὁ ἀδελφός μου. Τόν καιρό πού γράφω τό ημερολόγιο, τρώγω κάθε μεσημέρι στά συσσίτια τῶν κατηχητικῶν σχολείων.

Σημειῶνω ὅλα αὐτά τά στοιχεῖα γιατί θά χρειαστοῦν.

Οἱ ἀναγνώστες γρήγορα θά διαπιστώσουν ὅτι σημειῶνω σχεδόν παντοῦ τίς ὥρες κατά τρόπο περιέργο. Πρῶτα σημειῶνω τήν παλιά, τή δικιά μας, ἄς ποῦμε, ὥρα καί μετά τήν κατοχική, ἐκείνη πού μᾶς εἶχαν ἐπιβάλει οἱ Γερμανοί, μιά ὥρα μπροστά. Πολλά συμβάντα, συναγεμους ἰδίως, ἔτρεχα καί τά σημειῶνα, τή στιγμή πού γίνονταν, ἐνῶ ἀκόμα χτυποῦσαν οἱ σειρῆνες. Μέ εἶχε πιάσει αὐτή ἡ μανία...

Τό ημερολόγιο εἶναι γραμμένο μέ κοινό μολύβι σέ ἕνα πολύ ταλαιπωρημένο πιά τετράδιο, πού τοῦ λείπουν τά ἐξώφυλλα καί πού ἀκόμα, δέν ἔχει τά πρῶτα καί τά τελευταῖα του φύλλα. Ἀρχίζει, τώρα, ἀπό τή σελίδα 3 καί τελειώνει στή 46. Δέν θυμᾶμαι ἂν συνέχιζα καί στίς τελευταῖες σελίδες πού λείπουν, ἀλλά ξέρω καλά ὅτι στή σελίδα 1 εἶχα σημειωμένο τό συνθηματικό μου – δικῆς μου κατασκευῆς – ἀλφάβητο, μέ τό ὁποῖο σημειῶνα πράγματα, πού δέν ἤθελα νά διαβαστοῦν ἀπό ἄλλους. Τό φύλλο ὅμως αὐτό χάθηκε, μᾶλλον ἐγώ τό ἐξαφάνισα σέ κάποια στιγμή φόβου, καί τώρα μοῦ εἶναι ἀδύνατο νά ἀποκρυπτογραφήσω τά σημειᾶ μέ τή συνθηματική γραφή. Δέν εἶναι πάντως πολλά μέσα στό σύνολο.

Τό ημερολόγιό μου αὐτό δέν παρουσιάζει κανένα λογοτεχνικό ἐνδιαφέρον. Βρίθει ἀπό κοινότοπες ἐκφράσεις, ἀσυνταξίες κωμικές, καί, γενικά, κυριαρχεῖται ἀπό μιά μιζοκαθαρεύουσα, πού μᾶλλον ἔξω τήν ἄκουγα παρά στό σχολεῖο. Πάντως, ἀπό τή στιγμή πού διασώθηκε αὐτό τό τετράδιο, δέν τό θρῆκα σωστό νά τό πετάξω ἢ νά τό καταχωνιάσω. Ἀλλά οὔτε καί νά τό διορθώσω. Παρέλειψα μόνο σέ μερικά σημειᾶ ἐλάχιστα

- στ. 7: Κάποτε θὰ σοῦ ἔρθουν καὶ τὰ γένηια,
στ. 8: κακὸν ἔσχατον, [...]
στ. 9-10: Καὶ τότε τί σημαίνει σπάνις φίλων θὰ τὸ
νιώσεις.
- Ἄρ. 196, στ. 2, ἄρχοντά μου ἀντί δέσποτά μου.
στ. 3: Δέν δύναμαι νὰ σὲ κοιτάω γιὰ πολὺ στὰ
μάτια.
- Ἄρ. 197, στ. 8, τὸ κόμμα γίνεται κεραία.
Ἄρ. 199, στ. 1: Ἀρκεῖ πιά τὸ πιστὸ ποὺ ἦπια.
στ. 2, τὸ ἀρχικὸ Π γίνεται κεφαλαῖο.
στ. 3, κόμμα στὸ τέλος τοῦ στίχου.
στ. 5, τὸ κόμμα ἀπαλείφεται.
στ. 6, τσιμπημένος ἀντί ταραγμένος
Ἐξφ. 4. Ἄρ. 203, στ. 3, τὸ πρῶτο κόμμα ἀπαλείφεται, καὶ τὸ δεύ-
τερο γίνεται τελεία.
στ. 4: Δύσκολος, ὅταν ἐγὼ σ' ἀποζητάω.
Ἄρ. 213, στ. 2, τὸ λίθο ἀντί τὸν λίθο.
Ἄρ. 226, στ. 2, πασαλειμμένος ἀντί φουσκωμένος.
στ. 4, μὲ ἔχει ἀντί μ' ἔχει.
στ. 5: καθὼς ἀποχωρίστηκα τὸ σύντροφό μου.
στ. 6, κόμμα μετὰ τὴν πατρίδα του,
στ. 8-10: Ἄν ὅμως γρήγορα δὲν ἐπιστρέψει,
πολὺ δὲν θὰ τ' ἀντέξουμε, φοβοῦμαι,
τὰ μοναχικὰ κρεβάτια.
Ἄρ. 227, στ. 1-2: [...] θέλω ἀκοίταχτον ν' ἀφήσω
[...] ποὺ τρακάρησα στὸ δρόμο,
Ἄρ. 231, στ. 3, σὲ ὅλα ἀντί γιὰ ὅλα.
στ. 4-5: καὶ τώρα ἔχει ἕναν νεκρὸ [...].
Καὶ πρέπει ἐγὼ ἀκόμα στὰ κρυφὰ νὰ
βρίσκομαι μαζί του.
στ. 6, Ἄχ ἀντί Ἄ, καὶ κόμμα στὸ τέλος.
στ. 7: καὶ ὁ ἀπέθαντος αὐτὸς πατέρας.
Ἄρ. 252, στ. 1: [...] μὲ τοῦτο τὸ δαυλὶ θὰ σὲ [...]
6, τὴ νύχτα ἀντί τίς νύχτες.

Σελίδες

- σελ. στίχος
~ 3 α, 5: πρῶτα-πρῶτα.
6, 5 τὸ πρῶτο κόμμα ἀπαλείφεται.
6 τὸ πρῶτο κόμμα ἀπαλείφεται.
8 ἀντίκρυζα ἀντί ἀντίκρισα.

- στ. 7: Κάποτε θὰ σοῦ ἔρθουν καὶ τὰ γένηια,
στ. 8: κακὸν ἔσχατον, [...]
στ. 9-10: Καὶ τότε τί σημαίνει σπάνις φίλων θὰ τὸ
νιώσεις.
- Ἄρ. 196, στ. 2, ἄρχοντά μου ἀντὶ δέσποτά μου.
στ. 3: Δὲν δύναμαι νὰ σὲ κοιτάω γιὰ πολὺ στὰ
μάτια.
- Ἄρ. 197, στ. 8, τὸ κόμμα γίνεται κεραία.
Ἄρ. 199, στ. 1: Ἀρκεῖ πιά τὸ πιστὸ ποὺ ἦπια.
στ. 2, τὸ ἀρχικὸ Π γίνεται κεφαλαῖο.
στ. 3, κόμμα στὸ τέλος τοῦ στίχου.
στ. 5, τὸ κόμμα ἀπαλείφεται.
στ. 6, τσιμπημένος ἀντὶ ταραγμένος
Ἐξφ. 4. Ἄρ. 203, στ. 3, τὸ πρῶτο κόμμα ἀπαλείφεται, καὶ τὸ δεύ-
τερο γίνεται τελεία.
στ. 4: Δύσκολος, ὅταν ἐγὼ σ' ἀποζητάω.
Ἄρ. 213, στ. 2, τὸ λίθο ἀντὶ τὸν λίθο.
Ἄρ. 226, στ. 2, πασαλειμμένος ἀντὶ φουσκωμένος.
στ. 4, μὲ ἔχει ἀντὶ μ' ἔχει.
στ. 5: καθὼς ἀποχωρίστηκα τὸ σύντροφό μου.
στ. 6, κόμμα μετὰ τὴν πατρίδα του,
στ. 8-10: Ἄν ὅμως γρήγορα δὲν ἐπιστρέψει,
πολὺ δὲν θὰ τ' ἀντέξουμε, φοβοῦμαι,
τὰ μοναχικὰ κρεβάτια.
Ἄρ. 227, στ. 1-2: [...] θέλω ἀκοίταχτον ν' ἀφήσω
[...] ποὺ τρακάρησα στὸ δρόμο,
Ἄρ. 231, στ. 3, σὲ ὅλα ἀντὶ γιὰ ὅλα.
στ. 4-5: καὶ τώρα ἔχει ἕναν νεκρὸ [...].
Καὶ πρέπει ἐγὼ ἀκόμα στὰ κρυφὰ νὰ
βρίσκομαι μαζί του.
στ. 6, Ἄχ ἀντὶ Ἄ, καὶ κόμμα στὸ τέλος.
στ. 7: καὶ ὁ ἀπέθαντος αὐτὸς πατέρας.
Ἄρ. 252, στ. 1: [...] μὲ τοῦτο τὸ δαυλὶ θὰ σὲ [...]
6, τὴ νύχτα ἀντὶ τίς νύχτες.

Σελίδες

- σελ. στίχος
~ 3 α, 5: πρῶτα-πρῶτα.
6, 5 τὸ πρῶτο κόμμα ἀπαλείφεται.
6 τὸ πρῶτο κόμμα ἀπαλείφεται.
8 ἀντίκρυζα ἀντὶ ἀντίκρισα.

- ~ 4α, 1 τὸ πρῶτο κόμμα ἀπαλείφεται.
 40-41: ἢ μᾶς φαίνονταν ὅτι παρουσιάζονταν, διαγράφεται.
 6, 13 τὸ ἄρθρο τίς διαγράφεται.
 30 τὸ δεύτερο κόμμα ἀπαλείφεται.
 ~ 5α, 2: ὑπαινιγμός,
 35 τὸ κόμμα ἀπαλείφεται.
 36: προσκολληθεῖ,
 37: τῆς Σχολῆς,
 45 ὁ σύνδεσμος καὶ διαγράφεται.
 6, 14 στ' αὐγά του ἀντί στὰ αὐγά του.
 25 τὸ πρῶτο κόμμα ἀπαλείφεται.
 29 τὸ κόμμα ἀπαλείφεται.
 ~ 6α, 8 τὸ πρῶτο κόμμα ἀπαλείφεται.
 19 τὸ πρῶτο κόμμα ἀπαλείφεται.
 22: πάντως, διαγράφεται.
 34: ἀκόμα,
 36: Κάποιος, πὺ τὰ ξέρεi καλύτερα, πρέπει νὰ
 42: δὲν θὰ ὑπῆρχε.
 6, 4 τὸ δεύτερο κόμμα ἀπαλείφεται.
 10 τὸ κόμμα ἀπαλείφεται.
 19 τὸ πρῶτο κόμμα ἀπαλείφεται.
 25 τὸ κόμμα ἀπαλείφεται.
 32 τῆς μὴ ἀπόκρυφης ἀντί τῆς ἀνοιχτῆς.
 ~ 7α, 47: συγγραφέας, τότε,
 6, 15 ὁ πρῶτος σύνδεσμος καὶ διαγράφεται.
 17: συνεχῶς, αὐτὸ
 31 Ἑταιρία ἀντί Ἑταιρεία.
 ~ 8α, 3 τὸ τρίτο κόμμα ἀπαλείφεται.
 6 τὸ πρῶτο κόμμα ἀπαλείφεται.
 22 Κουρεμένος μὲ κεφαλαῖο.
 27: «Βιβλία δὲν ἔχω»
 6, 24 τὸ κόμμα ἀπαλείφεται.
 ~ 9α, 15 τὸ εὐκίνητο μοῦτρο ἀντί τὸ εὐκίνητο πρόσωπο.
 17 ὑπέβαλαν ἀντί ὑπέβαλλαν.
 29: Ἄλλωστε, στὰ πρῶτα ἔτη δὲν ἐξέταζε,
 6, 24: Παρὰ τὸν γενικὸ ψίθυρο, ἐγὼ σχεδὸν κολακεύτηκα.
 40 τὸ κόμμα ἀπαλείφεται.
 50 τὸ κόμμα ἀπαλείφεται.
 ~ 10α, 6: πεισματικά, ὅτι
 16 τὸ κόμμα ἀπαλείφεται.
 24 Συνεδρίου ἀντί Συνεδρίου.

- 40: ένα πεντάρι και
 49: στην αΐθουσα, κραύγαζε:
 6, 4 δὲν γνωρίζετε! ἀντί δὲν ξέρετε!
 27 τὸ κόμμα ἀπαλείφεται.
 47: [...] τὴ ζωὴ τους ἐκεῖ. Θὰ
 ~ 11α, 1: [...] ἕνα σωρὸ πράγματα γιὰ τὶς ἰδιαίτερές τους συνήθειες
 23 τὸ πρῶτο κόμμα ἀπαλείφεται.
 6, 23 τὸ πρῶτο κόμμα ἀπαλείφεται.
 24 τὸ φοβερὰ διαγράφεται.
 39 τὸ κόμμα ἀπαλείφεται.
 ~ 12α, 10 ἀπὸ τῆ Χ.Α.Ν. ἀντί ἀπ' τῆ Χ.Α.Ν.
 12: [...] πάντοτε, ἢ λίγο
 15 ἀπὸ τὰ χῶματα ἀντί ἀπ' τὰ χῶματα.
 6, 10-11: [...] ἀπὸ τὸ ἀδρὸ χέρι, [...]
 25: [...] ,θὰ ἔχουν ἀρχίσει πιά κι αὐτοὶ νὰ
 ~ 13 , 23 τὸ πρῶτο κόμμα ἀπαλείφεται.
 ~ 14 , 19 νὰ γράφουν ἀντί νὰ γράφουνε.
 20 τὸ πρῶτο κόμμα ἀπαλείφεται.
 23 τὸ δεύτερο κόμμα ἀπαλείφεται.
 39 τὸ δεύτερο κόμμα ἀπαλείφεται.
 ~ 15 , 1 τὸ πρῶτο κόμμα ἀπαλείφεται.
 α, 1-2: [...] κατὰ διαμερίσματα.
 6, 15 τὸ θὰ διαγράφεται.
 25 τὸ σὲ διαγράφεται.
 ~ 16α, 35-39: [...] Ὅμως εἶναι [...] κατοικίες αὐτές, διαγράφεται.
 47: [...] ,πιέζοντας ἔτσι τὸ Κράτος [...]
 6, 18: [...] ὥραϊα, πολὺ ὥραϊα, νὰ [...]
 25: [...] τοῦ Συντάγματος, νὰ φρίζεις.
 ~ 17α, 1 τὸ κόμμα ἀπαλείφεται.
 4 τὸ κόμμα ἀπαλείφεται.
 8 τὰ δύο πρῶτα κόμματα ἀπαλείφονται.
 12 τὸ κόμμα ἀπαλείφεται.
 17 τὸ δεύτερο κόμμα ἀπαλείφεται.
 20: τους, ἀνήκουν κυρίως, σέ [...]
 23: ἄλλη, διαγράφεται.
 27: κάπου, διαγράφεται.
 28 τὸ δεύτερο κόμμα ἀπαλείφεται.
 6, 13-14: [...] τῆς συστηματικὰ πυρπολουμένης [...]
 29 μποροῦν ἀντί μποροῦνε.
 ~ 18α, 1 τὸ δεύτερο κόμμα ἀπαλείφεται.
 2 καὶ ἀπὸ ἀντί κι ἀπό.

- 1 ξυπόλυτους ἀντί ξιπόλητους. Ἡ ὀρθογραφικὴ αὐτὴ μεταβολὴ σημειώνεται σὲ ὅλες τὶς συγγενεῖς λέξεις ποὺ συναντῶνται στὸ κείμενο στοὺς στίχους 17, 23, 32 τῆς σελίδας 18, καὶ στὸ στίχο 3 τῆς σελίδας 19.
- 3 ὑψηλὸ ἀντί ψηλό.
- 21 βαριά ἀντί βαρεία. Ἡ ὀρθογραφικὴ αὐτὴ μεταβολὴ σημειώνεται καὶ στὸ στίχο 5 τῆς σελίδας 19.
- 29 γραβατωμένο ἀντί γραβατωμένον.
- ~ 19 , 1 τὸ εὐπρόσδεκτο, ἀντί τὸ ὠραῖο,
- 4 τραχιὰ ἀντί τραχειά. Ἡ ὀρθογραφικὴ αὐτὴ μεταβολὴ σημειώνεται καὶ στὸ στίχο 7 τῆς ἴδιας σελίδας.
- 11: [...] ἡ γλίτσα, ποὺ μυρίζει ψόφιο ποντίκι.
- 21 αἱ χελιδόνες ἀντί οἱ χελιδόνες.
- 34 φανερότατο ἀντί φανερότερο.
- 35: [...] γλιστερὸ ἀπ' τὸν ἰδρώτα, ὅταν [...]
- ~ 20 , 5: [...] νὰ βλέπουν καὶ νὰ ξεχνοῦν τὸν ἰσχυρὸ ἀξιωματοῦχο μὲ τούς τίτλους.

Φυλλάδιο 3-4

Σελίδες

- σελ. στίχος
- ~ 1α, 14 ὥσάν ἀντί σάν.
- 6, 1: [...] , σοῦ ρίχνεται. Ἔτσι καὶ
- ~ 26, 25-27: ἀνακραυγάσματα κάποιας βραδιᾶς.
- Κι' ἀκόμα· τὰ ἱερὰ ἀνακραυγάσματα κάποτε κι αὐτὰ σταματοῦνε.
- ~ 36, 5 τὸ μανδύα ἀντί τὸν μανδύα. Ὁμοίως στὸ στίχο 6.
- ~ 4α, 43: ἀνύπαρκτο, βέβαια, ἓνα σας. [...]
- 6, 9: [...] Ὅμως θαρσεῖτε, γιατί ἀλλιῶς θὰ [...]
- ~ 5α, 38 κεραία ἀντί κόμματος.
- 6, 5: [...] τοῦ κόσμου τούτου. Ὁραῖοι, ἀλλὰ συνήθεις — τοῦ σωροῦ.»
- ~ 6α, 9 κατεβασμένη ἀντί πεσμένη.
- 35 κόμμα στὸ τέλος τοῦ στίχου.
- 46: —καὶ λέω ἰδιαίτερο, γιατί [...]
- 6, 19: [...] ἀνωνύμως, γιατί [...]
- 31 τὸ κόμμα ἀπαλείφεται.
- 39 τὸ πρῶτο κόμμα ἀπαλείφεται.
- ~ 7α, 38: [...] ἢ δὲν μποροῦν, καὶ ἄλλοι [...]
- ~ 8α, 24: [...] εἶναι δυνατὸ νὰ μὴν
- 6, 15: [...] ,ἀσφαλῶς, ποιά εἶναι [...]

- ~ 9β, 39: [...] τὴν ἔννοια, πρόκειται
 ~ 10β, 30 τὸ κόμμα ἀπαλείφεται.
 ~ 11α, 18 μοτοσυκλέτας ἀντί μοτοσυκλέττας
 ~ 12α, 30 ἡ ἄνω τελεία ἀπαλείφεται.
 β, 3 Καὶ ἀντί Κι.
 10 τὴν μαϊμού ἀντί τῇ μαϊμού.
 43: [...] τὴν ὁδὸ Θεμιστοκλέους, [...]
 45: [...] τὸν Δῆμο.
 — Ἄμοιροι Πέρσες, ἡ χομεϊνική πανούκλα τώρα σᾶς ρη-
 μάζει.
 ~ 13α, 6 κόμμα στὸ τέλος τοῦ στίχου.
 ~ 14α, 34: [...] εἴκοσι, ἅς ποῦμε, χρόνια, [...]
 ~ 15α, 32-33: [...] πού «σωφάrouν», γιὰ [...]
 48 ἕναν ἀντί ἕνα.
 β, 19 τὸ κόμμα ἀπαλείφεται.
 ~ 16α, 4 τὸ τρίτο κόμμα γίνεται κεραία.
 β, 1 τὸ πρῶτο κόμμα γίνεται ἄνω τελεία.
 ~ 17α, 8 σημάνει ἀντί σημαίνει.
 19-20: [...] ἀντιμετωπίσω;», λέω [...]
 32: [...] ὁ ἀκοίμητος, [...]
 β, 42 Βρίσκεται ἀντί εἶναι.
 ~ 18α, 4 κόμμα στὸ τέλος τοῦ στίχου.
 21-22 τουλάχιστον ἀντί τουλάχιστο.
 44: [...] ἱμάντες —ἐκκυκλήματα— καὶ [...]
 β, 25 ἀνάξιο ἀντί ἀνάξιον.
 28 τὸ νεροχύτη ἀντί τὸν νεροχύτη.
 37 λιγνεύει ἀντί ἀδυνατάει.
 ~ 19α, 4-5 κεραῖες ἀντί κομμάτων.
 β, 4 ἀποσιωπητικά ἀντί τελείας.
 5: Φοβοῦμαι πὺς θὰ μείνουμε πάλι στὰ λόγια.
 3 βαθιὰ ἀντί βαθειὰ.
 4: πρώτη Μοίρα, ἐκπαιδεύονταν [...]
 ~ 24 , 3 τὸ δεύτερο καὶ τὸ τρίτο κόμμα ἀπαλείφονται.
 13: [...] καθρεφτιζόμενα, θὰ χάνονται [...]
 22 τὸ δεύτερο κόμμα ἀπαλείφεται.
 ~ 28α, 38-39 κοστουμί ἀντί κουστουμί.
 45 κοστουμιὰ ἀντί κουστουμιὰ.
 β, 13 τόνους ἀντί τόννους.
 24: [...] πού, πέρα ἀπὸ [...]
 ~ 29α, 5-6: [...] τὸ ἀκριβοθώρητο γιὰ τὶς λαϊκὲς τάξεις ραδιόφωνο, [...]
 β, 22: [...] μεσολάβησαν —εὐτυχῶς— μεγάλα

Φυλλάδιο 5-6

Σελίδες

σελ.	στίχος	
~ 1α,	8	τὸ τρίτο κόμμα ἀπαλείφεται.
	19	τὸ δεύτερο κόμμα γίνεται ἄνω τελεία.
	30	μὴν ἀντί μῆ.
β,	12	ἀπάνω ἀντί πάνω.
	13	τὸ δεύτερο κόμμα ἀπαλείφεται.
~ 2α,	4:	[...] φοιτητής, διάβαζες [...]
	15	ἡ λέξη πρόπει με λειψίας.
	45	τὸ κόμμα γίνεται κεραία.
β,	21	τὸ πρῶτο κόμμα ἀπαλείφεται.
	29	πικρὴ ἀντί φοβερή.
	30	νιώθεις ἀντί βλέπεις.
~ 3β,	13	πιθανὸν ἀντί πιθανό.
	49-50:	—τίποτα— καὶ [...]
~ 4α,	24:	[...] Καὶ μετὰ, τὸ [...]
	36	σκοτεινὸ ἀντί πονηρό.
β,	41	πενιχρὴ ἀντί μικρὴ.
~ 5α,	6:	[...] Τότε, μάλιστα, θὰ [...]
	34	κεραία ἀντί κόμματος.
	37:	[...] Ἄ, ναί,
	42	τὸ δεύτερο κόμμα ἀπαλείφεται.
β,	2-3	ἡ λέξη βυθιζόταν με λειψίας.
	4	τὸ ἀντί τόν.
	21	μέσα ἀντί ἐντός.
	49	δύο ἀντί δύο.
~ 6α,	9	κανέναν ἀντί κανένα.
	23	τὸ δεύτερο κόμμα ἀπαλείφεται.
	33-34:	—καὶ κάνουν καλὰ—
β,	12	τὸ ἀντί τόν.
	15	καταμόνας ἀντί κατὰ μόνας.
	20:	εἶπα εἶπα», θὰ τοῦ τονίσει. «Τώρα [...]
	50	θ' ἀστράφτουνε ἀντί θὰ στράφτουνε.
~ 7α,	24	μὴν ἀντί μῆ.
β,	2	ἀναφέραμε ἀντί εἶπαμε.
	9:	[...] στὸ ντιβάνι, μιὰ
	22:	τὸ πονηρὸ τὸ μονοπάτι [...]
~ 8α,	22	τέλειωσε ἀντί τελείωσε.
	31:	[...] στὸ σπίτι, ἀνάμεσα [...]

- 6, 26 στενοχώριες ἀντί στεναχώριες. Ὅμοίως καὶ στὸ στίχο 8 τῆς σελ. 9.
- ~ 9α, 25 μὴν ἀντί μῆ.
- 6, 1 τὸ ρῆμα εἶναι διαγράφεται.
- 14 τὸν ἀντί τό.
- 15: τους. Προστίθεται: Καὶ τῶν πατεράδων τους. Ἐσὺ ἓνας φτωχὸς φιλοξενούμενός τους εἶσαι. Τίποτε περισσότερο...
- ~ 11α, 42 ἀκυρώσουν ἀντί ἀνακαλέσουν
- 6, 13 ἔκαμναν ἀντί ἔκαναν
- 41 κεραία ἀντί κόμματος.
- 46 τὸ πρῶτο κόμμα ἀπαλείφεται.
- ~ 13β, 13 τῇ ἀντί τήν.
- 26 μὴν ἀντί μῆ.
- 47: [...] ἡ κατηγορία αὐτῇ— [...]
- ~ 14α, 25 μὴν ἀντί μῆ.
- 6, 2 τὸ κόμμα γίνεται ἄνω τελεία.
- ~ 15α, 37 Εὐπόλυτοι ἀντί Εὐπόλητοι.
- 6, 8 ἐντροπαλὸς ἀντί ντροπαλός.
- ~ 16β, 24 τῇ ἀντί μῆ.
- ~ 18α, 16-17: [...] τὸ χωριάτη, τὸ ναυτικό, τὸ σωφέρη, τὸ φορτηγατζή, [...]
- 6, 2 τὴν ἀντί στήν.
- 20: [...] ἀγρίως, καὶ
- 22 κλεισμένο ἀντί κλεισμένον.
- 37: [...] στὸ νὰ κάνει [...]
- ~ 19α, 43 τριάντα πέντε ἀντί τριανταπέντε.
- 6, 16-17 ἐνενήντα πέντε ἀντί ἐνενηνταπέντε.
- 37 ἐξήντα πέντε ἀντί ἐξηνταπέντε.
- ~ 48β, 18 Μερικὲς σκέψεις γιὰ τὸ γράψιμο καὶ τὸ διάβασμα ἀντί Πενήντα τέσσερις «ρωγμές».
- 41-42: [...] ὕφος εἶναι, λίγο πολύ, [...]
- ~ 49α, 3 μὴν ἀντί μῆ.
- 36-37: Τὸ δικό μου ὕφος θέλει πολλὰ κόμματα — πολλὴ στίξη καὶ στύση, διαγράφεται.
- 6, 50 τὴν ἀντί τή.
- ~ 52β, 12-13: Πάντες μὲ ἐγκατέλειψαν —τὸ κατακαλόκαιρο— ἀγαπήσαντες τὰ νῦν αἰδοῖα..., διαγράφεται.
- ~ 53α, 13-29: Στὴν ιδιαίτερη πατρίδα μου, [...] εἶναι δηλητήριο πὺ ἐξουδετερώνει κυρίως ἐμᾶς τοὺς ἰδίους, διαγράφεται.
- 30-45: Τώρα τοὺς τρώει ἄλλο μαράζι [...] εἶναι σκέτη «λύσσα», διαγράφεται.
- 6, 6-14: Στὴ Θεσσαλονίκη ὑπάρχει [...] μιὰ τέτοια πόλη!, διαγράφεται.

Παροράματα

ΟΣΑ ΛΕΓΟΝΤΑΙ στήν ἀρχή τοῦ Ἐπίμετρου γιά τήν παρούσα ἀνατύπωση τοῦ συνόλου τῶν τευχῶν τοῦ Φυλλαδίου καί τήν ἀρίθμηση τῶν στίχων τῶν ἐσωτερικῶν σελίδων τους, ἰσχύουν ἀκριβῶς κι ἐδῶ. Μέ τή διαφορά ὅτι στά Παροράματα καταγράφονται λάθη τυπογραφικά, πολλά ἀπό τά ὁποῖα μάλιστα (εἴτε σέ ὀρθογραφία¹ εἴτε σέ στίξη) ἔχει ἐπισημάνει καί ὁ συγγραφέας, ὅπως διαπιστώνεται στίς μεταγενέστερες ἐκδόσεις² τῶν σχετικῶν σημείων. Γνώστης, ἄλλωστε, καί ὁ ἴδιος τῆς ἀλήθειας ὅτι βιβλίο χωρίς λάθη τυπογραφικά εἶναι μόνον τό ἀτύπωτο βιβλίο, γράφει στό Φυλλάδιο 5-6 μέ τό σκωπτικό ὕφος πού τοῦ εἶναι προσφιλές: «Οἱ νέες κατάφορτες λέξεις καί ἐκφράσεις, ἐνός συγγραφέα —“νέες” στή χρήση τους ἀπό αὐτόν, ὅχι “πλασμένες” ἀπό αὐτόν— κινδυνεύουν νά τίς κατασπαράξουν τά ἐξῆς θηρία: 1) Ὁ Λύκος τῆς δακτυλογράφου. 2) Ὁ Λέων τοῦ τυπογράφου. 3) Ὁ Πάνθηρ τοῦ διορθωτῆ. 4) Ὁ Ἴπποπόταμος τῆς τεμπελιάς τοῦ ἴδιου τοῦ συγγραφέα, ἐάν δέν κοιτάζει μέ προσοχή τά τυπογραφικά δοκίμια. 5) Ἡ Ὑαίνα τοῦ ἀπρόσεκτου ἤ ἀνεπαρκῆ ἀναγνώστη.» Καί σπεύδει νά προσθέσει: «Ἐγώ εἶμαι ἀπαλλαγμένος μόνον ἀπό τόν Λύκο τῆς Δακτυλογράφου. Τά γράφω ὅλα μόνος μου καί μάλιστα μέ τό χέρι.» (σελ. 50) Προεξοφλώντας ἔτσι τό ἐνδεχόμενο τῶν ἀβλεψιῶν τῶν ἄλλων θηρίων, ἀπό τά ὁποῖα κινδυνεύει κάθε κείμενο νά κατασπαρχθεῖ.

Ἄς σημειωθεῖ ὅτι, ὅπου ἐπισημαίνονται παρεκκλίσεις ἀπό τά διάφορα ἰσχύοντα στήν τυπογραφική παρουσίαση ἐνός κειμένου (ὑπογραμμίσεις τῶν τίτλων, θέση τῶν κομμάτων, θέση τῆς τελείας σέ σχέση μέ τά εἰσαγωγικά, κ.λπ.), ὁ ἐπιμελητής σεβάστηκε τήν τυπογραφική μορφή πού ἀκολούθησε ὁ συγγραφέας. Καί δέν ἐπενέβη παρά μόνο στό τεῦχος 7-8, πού ὁ συγγραφέας δέν πρόφτασε νά τό ἐπιμεληθεῖ ὁ ἴδιος.

Ὅσο γιά τή σύνδεση τῶν Παροραμάτων μέ τά ἀντίστοιχα σημεία τοῦ πρωτοτύπου, ἀκολουθεῖται καί ἐδῶ τό ἴδιο σύστημα πού ἀναπτύσσεται στό Ἐπίμετρο. Κι αὐτό ἰσχύει ὅχι μόνο γιά τά Παροράματα τῶν ἐσωτερικῶν σελίδων, ἀλλά καί τῶν σελίδων τῶν ἐξωφύλλων.

1. Σέ περίπτωση πού ὑπάρχει παλαιότερη καί νεώτερη γραφή μιᾶς λέξης, διατηρεῖται κατά προτίμησιν ἡ νεώτερη.

2. Βλέπε ὁδηγίες τοῦ Ἐπίμετρου, ὑποσημ. 1.

Φυλλάδιο 1

Ἐξώφυλλα

~ Ἐξφ. 3. Ἀρ. 85, στ. 12, γράφε πῦρ.

Σελίδες

σελ.	στίχος		
~ 3 ,	7.	Γράφε ψελλίζει.	
~ 4 ,	27.	» σκοροφαγωμένα.	
~ 7 ,	28.	» πάλεψα.	
	35.	» ἐπιβάλει.	
~ 8β,	49.	» Βορρά.	
	58.	» σταθμόν.	
~ 9α,	6.	» ἐστίν.	
	6,	58.	» καταβρώμισαν.
~ 10α,	26.	» Πηνελόπης Δέλτα.	
~ 11β,	14.	» Τραϊάνου.	
~ 12β,	28.	Πρόκειται γὰρ τὴν Ἀγία Τριάδα, ἡ ὁποία εἶναι καὶ ὁ καθεδρικός ναὸς τοῦ Πειραιᾶ. Ὁ Ἅγιος Σπυρίδων δὲν ἔπαθε τίποτα ἀπὸ ἐκεῖνο τό βομβαρδισμό.	
~ 14α,	37.	Γράφε ἀπαξάπαντες.	

Φυλλάδιο 2

Ἐξώφυλλα

~ Ἐξφ. 3. Ἀρ. 186, στ. 5, γράφε πυρρίχιο.

Σελίδες

~ 1α,	14.	Γράφε πρωὶ πρωὶ
~ 2 ,	10.	» πλάι
	35.	» ἄβυσσο,
~ 5α,	3.	» καθηγητῇ
6,	3.	» τῇ
~ 10α,	25.	» «Τί
	29.	» κοπέλες,
~ 11α,	4.	» ἐντοπίων

~ 12	11.	»	πρωί. Ὅμοίως στὸ στίχο 13.
~ 13	15.	Γράφε	«τί τὰ θέλεις τώρα αὐτὰ [...]
~ 15α,	21.	»	πληγεῖσα
~ 16α,	19.	»	σόι
	49.	»	ὕστερα
~ 17β,	23.	»	Τρίτο,
~ 19 ,	35.	»	γλιστερό
~ 20α,	33.	»	παθιάρικες
~ 21β,	37.	»	βλήματα
~ 22α,	47.	»	σπουργίτια
6,	36.	»	καὶ τῆς Χαῤῥας,

Φυλλάδιο 3-4

Σελίδες

~ 9α,	26.	Γράφε	νὰ τὰ φέρω
6,	24.	»	4)
~ 10α,	13.	»	νὰ τρομοκρατεῖ
	29.	»	εἰρωνείας
6,	24.	»	μουστακαλοῦ
~ 11β,	37.	»	γεννιοῦνται
~ 12β,	14.	»	γλείφτη
~ 15β,	18.	»	πατικώσουνε
	44.	»	ξενοκοιμᾶται
~ 17β,	43.	»	μόνος
~ 18α,	34.	»	στρόβιλος
~ 21 ,	16.	»	[...] φίλε», ἔλεγε
	17.	»	«πές κι ἄλλα, [...]
~ 22α,	39.	»	γυναικῶν
6,	39.	»	σαββατοκύριακο
~ 24 ,	19.	»	[...] θὰ τὸν δῶ»,
	20.	»	εἶπε.
~ 25 ,	6.	»	[...] παρατήρηση», ἐξήγησε.
	31.	»	ψυχῆς
~ 26β,	1.	»	συνέντευξη
~ 29α,	21.	»	λυγοῦσαν
~ 32 ,	4.	»	διατυπώθηκε:
	31.	»	θὰ εἶχα
~ 33 ,	46.	»	ἐρμηνεία
~ 34 ,	11.	»	λογοτεχνῶν

16. » διεθνῇ
 ~ 36 , 6. Γράφε [...] νὰ διερευνήσεις
 18. » εὔρεις
 50. » βρεῖ,
 ~ 39 , 20. » μπορεῖ
 ~ 42 , 23. » πουληθεῖ
 ~ 43 , 22. » ἀπ' ὅ,τι
 33. » ἡρεμία
 ~ 45β, 2. » [...] βιβλιοπωλεῖα.
 ~ 46β, 10. » χέρι. [...]
 ~ 47α, 20. » [...] θέλετε νὰ τὰ 'χουμε [...]
 44. » δὲν
 6, 16. » γι' αὐτὲς
 26. » τρισάθλιες.
 ~ 48α, 14. » Γι' αὐτὸ
 6, 15. » [...] ὑπεκφυγή.
 53. » Χατζιδάκις
 ~ 49α, 1. » Κ. Ε. Ἀβέρωφ
 23. » [...] προεδρική του [...]
 29. » [...] ὁ κύριος Εὐάγγελος
 45. » ἀπ' ὅλες
 6, 16. » γεγονότα,
 22. » ἐφάπτεται
 59. » Ἀλίκη
 ~ 50α, 26. » ὥς
 ~ 52α. 1. » τὸ ὄνομά του,
 32. » Φράνερ. Ὁμοίως στὸ στίχο 40.
 36. » μεταφραστική
 53. » πλασάρει
 56. » ὥς
 6, 22. » «Pro domo sua».
 48. » ὥς
 ~ 53β, 17. » ὥς
 34. » [...] ὁποῖος, ὡς ἐμπίπτων [...]
 ~ 54α, 38. » κοινὸς τόπος
 40. » καταγγέλλω
 6, 4. » [...] λαοῦ μας.
 23. » ἀποκρουστικός
 53. » [...] περισσεύει.
 ~ 55α, 4. » παλιὸ
 ~ 56 , 24. » Ἄδη

Φυλλάδιο 5-6

'Εξώφυλλα

~ 'Εξφ. 2. 'Αρ. 170, στ. 1, γράφε τριετῇ

Σελίδες

- ~ 2α, 35. Γράφε ἀπ' ὅλους
 ~ 3α, 35. » [...] τὸν ἀστράγαλο καὶ κάτω, [...]
 49. » νὰ τὸ πλάσουν
 ~ 5β, 50. » ἄξιοι τῆς φιλίας
 ~ 9α, 14. » [...] καί: [...]
 ~ 10β, 7. » αἰσθημά τους
 ~ 11α, 27. » τὸν ἑαυτό του
 ~ 13α, 35. » φρενιτιωδῶς
 ~ 14α, 13. » ἐν εὐτυχίᾳ
 32. » σφράγισαν
 ~ 15α, 37. » ξιπόλητοι
 ~ 17α, 5. » ἐγωισμοῦ
 ~ 26β, 29. » κόχη
 ~ 27α, 3. » βαθιά. Ὁμοίως στοὺς στίχους: 14, 25, 36 καὶ 41.
 ~ 29α, 35. » βαθιά
 6, 9. » [...] κι ἐκεῖ.
 ~ 30β, 45. » [...] χλμιντρίσματα, κλπ.)
 ~ 32α, 26. » πῦρ
 43. » «Φυλλάδιο»
 58. » οἱ «θύσανοι»
 59. » «Φυλλάδιο» [...] «θύσανους»
 6, 4. » «θύσανους». Ὁμοίως στὸ στίχο 22.
 29. » «θύσανοι»
 34. » ἀλλιῶς
 ~ 33β, 6. » δικαιοσύνη
 ~ 34α, 41. » ἐκμεταλλεύεται
 6, 31. » νὰ σὲ μεταφράσουν,
 ~ 35α, 12. » Ἥλια
 25. » ἀπονέμουν.
 40. » συγκατηγορούμενοί του,
 6, 48. » καλοζωισμένος
 51. » Ἥλιας. Ὁμοίως στό στίχο 13 τῆς σελ. 36.
 ~ 36α, 54. » μαρτύριόν μας.

- 6, 3. » θὰ ξυλώσωμεν
 ~ 37α, 4. » Ἑλληνες
 9. » Βουλγάρων
 11. » Τούρκους, [...] Πομάκους
 13. » συνήθεια
 24. » Ρωμοί
 47. » ἀνθρωπιά.»
 ~ 40β, 40. » «Καραγκιόζη»,
 ~ 41β, 8. » κ. Ἄ. Ἀγγέλου. Ὁμοίως στὸ στίχο 33 τῆς στήλης Β.
 6, 5. » Καραγκιόζη
 42. » ὑποβάλω
 ~ 42α, 14. » κ. Ἄ. Ἀγγέλου. Ὁμοίως στὸ στίχο 53 τῆς στήλης Β.
 15. » ἀφανῇ
 28. » ἀνεπαρκῇ
 46. » θὰ ἤμουν
 ~ 43α, 30. » ψάλω.
 35. » κ. Ἄ. Ἀγγέλου. Ὁμοίως στὸ στίχο 7 τῆς στήλης Β.
 6, 25. » ὑπάλληλο
 ~ 44α, 41. » [...] τοὺς ἔχει [...]
 ~ 45β, 48. » «Νέα Ποιήματα»
 ~ 47α, 14. » ἐσπευσμένα
 38. » πᾶ' νὰ
 6, 5. » Δὲν θὰ μᾶς [...]
 12. » Ἀνάδειξις
 36. » κλαυσίγελο
 ~ 49β, 58. » σιωπῆς των.
 ~ 50α, 10. » ἀπαγγέλλουν
 ~ 51β, 40. » Παρ' ὅλα
 ~ 53α, 33. » χρυσά μου
 6, 54. » κοτσονάτος. Ὁμοίως στὸ στίχο 55.
 ~ 54α, 39. » «Παλατινῆς Ἀνθολογίας»
 43. » «Παλατινῆς»,
 ~ 55α, 45. » γράμματα
 6, 38. » εὐλυγισία
 ~ 56α, 15. » Γράμματά μας.
 ~ 57α, 1. » Γράμματα,
 3. » πλακέτα
 ~ 59α, 28. » Καραγκιόζη.
 ~ 60α, 14. » [...] τὸ νὰ μὴν [...]
 ~ 61α, 46. » Ἥλιας
 ~ 62α, 53. » Θεοδωρακόπουλο,

- ~ 64α, 21. » εἶδος
28. » τὸ μπριάμ.
~ 65α, 12. » Γραμμάτων.
42. » φλιτζάνια
6, 5. » Χατζηδάκι. Ὁμοίως στὸ στίχο 34.
9. » Χατζηδάκις. Ὁμοίως στὸ στίχο 25.
~ 66α, 1. » Ὑπουργεῖο. Ὁμοίως στὸ στίχο 8.
27. » συνέβη καὶ ἔτσι [...]
~ 67α, 55. » τετραετῇ
~ 68β, 23. » ἀποτυχία
34. » πήγαιναν
58. » ἀναπάντεχο
~ 69α, 18. » Σαρρηγιάννη. Ὁμοίως στὸ στίχο 23.
62. » Ὑπουργεῖο. Ὁμοίως στὸ στίχο 30 τῆς στήλης Β.
6, 17. » ὠμέγα
38. » ὀφίδια ἢ ὀφφίκια
44. » Ὑπουργείου
~ 70α, 39. » Ἡλίας. Ὁμοίως στὸ στίχο 20 τῆς σελ. 71.
~ 72α, 12. » πρὸ πολλοῦ
6, 7. » ἐνδιέφερε
8. » ἐσωτερικὸ
16. » Ἐλάχιστα
61. » [...] φώναζε: «Βύρων».
~ 73α, 50. » προσκάλεσε
6, 27. » «Καθημερινῆς».
38. » «Φυλλάδιο»
~ 74α, 34. » «Φιλολογικὴ Καθημερινή»
~ 75α, 13. » [...] Ἔτσι ποῦ
46. » Ἀρλέτα
~ 77β, 16. » «Μιὰ κυριακάτικη πρωινὴ βόλτα στὴν Ἀθήνα».
~ 79α, 38. » ἐκτενῇ. Ὁμοίως στὸ στίχο 41.
6, 10. » ἐπηρεασθεῖ
~ 80β, 45. » «Νεφέλη»,
~ 81β, 10. » διαρκῇ
38. » [...] Δημητρός πατέρας [...]
~ 83α, 23. » εἰλικρινῇ
45. » Περικλῆς
6, 3. » Περικλῇ
56. » τῆς Διακαινησίμου.
59. » μορφῇ
~ 84α, 50. » ὅπως: σκοπεύω [...]

51. » ἐκεῖνο, νὰ [...]
 ~ 85α, 8. » «Πολλαπλά
 20. » τὴ γελοιοποίηση.
 ~ 88 , 18. » ὀδυρομένη

Φυλλάδιο 7-8

Ἐξώφυλλα

- ~ Ἐξφ. 2. Ἀρ. 298, στ. 8, γράφε θρήνησες
 ~ Ἐξφ. 3. Ἀρ. 324, στ. 2, » τὴν πλάκα
 ~ Ἐξφ. 4. Ἀρ. 418, στ. 7, » τῶν Μερόπων

Σελίδες

- ~ 1 , 1. γράφε ρολοῖ
 17. » καὶ
 ~ 2 , 6. » μαυριδερό
 23. » καρόδρομος
 ~ 4 , 43. » ἔτοιμος
 ~ 7 , 24. » πρωὶ
 ~ 9α, 3. » Κοραῖ
 17. » Τράπεζα Κρήτης,
 29. » «Κύριε [...]
 6, 30. » μήνα.
 35. » [...] Ἀθήνα,
 ~ 10α, 31. » βαρυαλγεῖς
 6, 7. » πρόβαλλαν
 ~ 11α, 15. » δηλαδή,
 30. » καβγάδες
 6, 13. » Κοίτα
 21. » [...] ὁ ἕνας,
 22. » [...] ἄντρας,
 42. » ἔναν
 ~ 12α, 11. » γιατί μᾶς ταλαιπωροῦσε [...]
 ~ 13α, 27. » ἀπ' αὐτές
 43. » δεσποινάρια,
 ~ 146, 4. » ἐπιπλέον,
 33. » αὐτὴ τὴ μέρα

37. » Τότε,
 ~ 15α, 8. » γυναίκα. Ὅμοίως στὸ στίχο 25.
 13. » [...] τέλος πάντων ἀπὸ
 15. » ὅ,τι
 21. » Ἔθνος
 6, 46. » τουλάχιστο, τὸν [...]
 47. » μεγαλοπρέπειες, ἔκανε [...]
 ~ 16α, 1. » γυναίκα
 14. » πολὺ πρῶί, μὲ
 ~ 17α, 42. » Κολλέγιο
 6, 12. » [...] ἢ ὅπουδῆποτε
 21. » ἀργότερα, ὅταν
 ~ 18α, 2. » θέλαμε, ἦταν
 27. » κατατοπισμένος, καὶ
 38. » πρῶιμες
 41. » Γερμανίδα,
 6, 2. » Ὑπουργεῖο.
 30. » Βασιλικὸ Θέατρο.
 ~ 19α, 13. » ἰδίως,
 18. » ἐνθουσιαστικές,
 20. » ἐγώ, ὅπου,
 22. » κατευθείαν.
 24. » λογοτεχνίας τὸ [...]
 31. » οὔτε ἀπὸ
 32. » οὔτε ἀπὸ Τέχνη
 38. » τὸ πράγμα
 6, 17. » σιχαινόμεον,
 50. » καναπέ,
 ~ 20α, 15. » στιγμή, ἐνῶ [...] γωνιά,
 6, 22. » Κωνσταντῖνο. Ὅμοίως στὸ στίχο 27.
 36. » ὅπου εἶχα τόσο
 ~ 21α, 5. » συμφύρομαι
 23. » εὐπρεπῇ
 6, 26. » καθίσει,
 34. » ἐφημερίδα ὅπως
 ~ 22α, 12. » μολονότι
 13. » πάρα πολὺ
 47. » φαίνονταν
 48. » ὥς
 49. » νέος, καί,
 6, 1. » γόνατά του,

8. » Ἴκαρο μέ λειψίας. Ὅμοίως στὸ στίχο 12.
 26. » πρῶτα στήν
 45. » λιγότερο
 ~ 23α, 9. » παρέας του.
 34. » τὸ σπίτι, καὶ
 35. » ἀποκλίσεως,
 6, 33. » πράγμα
 ~ 25α, 5. » θαυμάστε
 12. » Γράμματα
 32. » πράγμα
 33. » ὀργανωμένης ἐκστρατείας
 36. » παράγραφος,
 40. » ὁ κόσμος τί ἔχει [...]
 6, 14. » εἰσήγηση στό,
 15. » «Ὡρα»
 17. » καὶ ὅπου,
 18. » στὰ ἄλλα, ἀναγνωριζόταν αὐτὸ
 42. » περιεχόμενο ὅπου,
 43. » ἠθικολόγος,
 ~ 26α, 16. » περιέργεια
 6, 45. » περιφέρεια
 ~ 28α, 16. » σὲ μένα, καὶ
 17. » στόμα του παρὰ
 6, 27. » αὐτόν, λόγῳ
 37. » τὸ ἄγχος
 ~ 29β, 24. » ἐπιφυλλίδες του τίποτα
 25. » Πάντοτε
 45. » ἐκδίκηση μπαίνοντας
 ~ 30α, 17. » Νὰ
 43. » ἀπομεσήμερο,
 44. » καθωσπρεπισμοῦ μου,
 49. » τὸ βράδυ,
 6, 6. » αὐτό. Μὲ τὸ [...]
 23. » Κι ἔτσι,
 38. » μαγνητοταινία καὶ ἐπιφυλλίδες,
 ~ 31α, 8. » πράγμα
 14. » καὶ περὶ τῆς [...]
 40. » «ἀνорθοδοξίας» καὶ [...]
 48. » Μαρωνίτης τί
 6, 2. » «Ἐπιστήμη κάνει»,
 14. » «Μά, τότε

15. » ἀπαγορεύεις;» μοῦ [...]
- ~ 32α, 5. » Καὶ τότε μοῦ
48. » «Τὸ δημοτικὸ
49. » Παραλογές.»
- 6, 27. » Κι αὐτὸ, ἀνεξάρτητα ἂν
- ~ 33β, 7. » τῶρα τίς [...]
- ~ 35α, 25. » Χατζηδάκις!
29. » γλωσσάς
45. » τὸ
- ~ 37β, 30. » Τί ἄλλωστε;
31. » νεότερα.
39. » του.)
- ~ 38α, 45. » χαμηλὴ σας πίεση,
- ~ 39α, 34. » ἐξετάσεις.
- ~ 40α, 7. » «Φυλλάδιο». Ὅμοίως στοὺς στίχους 10, 15, 29, 45.
14. » σὲ ἐκδότῃ δὲν [...]
55. » «θύσανο»
- 6, 3. » «θύσανοι». Ὅμοίως στοὺς στίχους 6, 25.
37. » «Νέκυια» ἀνοίγει
45. » ὀλολυγμό...
- ~ 41α, 6. » Ἕνας πολὺ
8. » ὀλίγον
11. » ἔργα,
26. » τελευταῖα,
- 6, 15. » προθάλαμο ὅτι
51. » γλίτωσε
- ~ 42α, 3. » εἶπε ὅτι
28. » Ντίνo,
51. » ὑποβάλει.
55. » θεάτρου τοῦ
- 6, 13. » «Ἐρωφίλης». Ὅμοίως στὸ στίχο 18.
49. » ἐκούσιες,
- ~ 43α, 37. » 1982,
- 6, 11. » γλίτωσε
35. » γλιτώσει
40. » ὑποστήριζαν ὅτι
- ~ 44α, 23. » Γράμματα.
31. » «Φυλλάδιο»
41. » γι' αὐτὸ
- 6, 33. » «Ποιητική»
34. » Ἀριστοτέλους,

36. » «Ποιητικῆς»
- ~ 45α, 14. » τὴν ἐπιστήμη
24. » φαινόμενα ποῦ
26. » Γραμμάτων
41. » Ἀθανασόπουλος ὅμως
- 6, 34. » τὸ εἶχαν
- ~ 46α, 17. » ρολοί
29. » χρόνια, ἦταν
58. » ἄρχιζε ἀμέσως
- 6, 1. » μάλωνε
19. » αἰτιολογήσεις του νὰ σοῦ πεῖ ὅτι,
25. » «Αἰχμάλωτος». Ὅμοίως στὸ στίχο 48.
- ~ 47α, 8. » Πάντα εἶχε
34. » Νιάτα».
60. » μηνιαῖο
- ~ 48α, 14. » ἐκδότῃ,
23. » τυπογραφία,
- 6, 54. » γῆρας
- ~ 49α, 45. » θύμιζε
56. » Λουίς. Ὅμοίως στὸ στίχο 18 τῆς στήλης Β.
- 6, 17. » σὲ μένα:
- ~ 50α, 7. » Κομοτηνῇ
27. » φοβοῦμαι ὅτι
- ~ 51α, 16. » ἐν πολλοῖς
- ~ 52α, 7. » ἤθελες ἴσως
- 6, 28. » εἶχαν
- ~ 53α, 7. » γιὰ νὰ τὴν
- ~ 54α, 26. » Μαριὰ
- 6, 40. » ἡ καρδιά μου.
- ~ 55α, 46. » ἄρχισε ἡ
47. » κατάληψη,
- 6, 28α. » 5. Κουλτουριάρικα:
- ~ 56α, 24. » τὰ κρατικά εἶναι τοῦ
- ~ 57α, 30. » εἶναι
- ~ 6, 31. » Χατζηδάκις
39. » περιπτώσει,
- ~ 59α, 6. » συνεργασία φαντάζομαι
41. » ἐαυτοὺς
- ~ 60α, 7. » ὥς
- 6, 13. » ἐκεῖνη ἡ ἀντίληψη
36. » «Φυλλάδιο»

55. » θρησκευτικῆς
 56. » θεωρῶ
 ~ 61α, 6. » «Καταπακτή»
 19. » «Φυλλάδιο»
 60. » § Μὲ κίνδυνο [...]
- 6, 38. » «Ἐκηβόλος»
 52. » Νανᾶς
 ~ 62α, 31. » ἠθικὸ
 ~ 63α, 53. » Θεσσαλονίκη,
 54. » κελί,
 57. » Ὡστόσο,
 ~ 64α, 27. » δύο
 29. » ἐπισημάνουν,
 34. » ὠφελίμων
 6, 3. » «Ἀρχαιολογία», ὁμοίως στὸ στίχο 5.
 » «Οἰκολογία», ὁμοίως στὸ στίχο 8.
 » «Ντέφι».
21. » «Ἐκηβόλος»,
 34. » Στὰ
 54. » ποιότητα, εἶναι
 ~ 65α, 38. » ἀκούω ὅτι
 44. » κατασπαράζει,
 46. » «ὑπάρχουν
 6, 43. » γεμάτες
 ~ 67α, 20. » ὅμως ποὺ
 6, 40. » γλίτωσαν,
 42. » ἀντιπρόσωποι,
 43. » δυνατότητές τους,
 ~ 68α, 1. » «Φυλλάδιο». Ὅμοιως στοὺς στίχους 13 καὶ 41.
 ~ 69β, 27. » παράθυρα
 ~ 70 , 19. » ὠδίνες
 ~ 72 , 14. » πέθνησε
 ~ 76 , 25α. » [Μυτιληναίης]
 ~ 80 , 38. » γλίστρησε
 ~ 84 , 26. » «Φυλλάδιο»
 27. » Περισσότερα γιὰ [...] Κριτικῆς» στό [...]
 28. » μέρος της, καὶ στοὺς «θυσάνους»

ISBN set: 960-05-0685-X
Είσαγ. τεύχ.: 960-05-0691-4